ปัญญาสาร

วารสารธรรม

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

❖ ๑๒ ฉบับ ❖ ปัญญาสาร

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๘๓

❖ ❖ ❖

สำนักงานมูลนิธิแนบมหานีรานนท์

๘๕/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลบางระทึก
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทร. ๔๒๐๘๐๒๔, ๘๘๙๔๔๑๗ และที่...
วิหารกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร
ถนนพระสุเมรุ บางลำภูบน กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๘๒๕๐๓๔ กท ๑๐๒๐๐

สารบัญ

❖ ❖ ❖

หน้า

❖ ❖ ❖

คำนำ

ปัญญาสารฉบับที่ ๘๓ ออกในวาระวันสำคัญทางพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลทอดผ้าป่าสามัคคีที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕

ในการทอดผ้าป่าสามัคคี ครั้งนี้ คุณน้าพวง เลื่อนลับ อาจารย์นิยม ฤทธิ์เสือ และนางสาวหทัยรัตน์ สำโรง รับเป็นประธานร่วมกับนักศึกษาพระอภิธรรม และผู้ปฏิบัติธรรมกับมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ เพื่อนำรายได้เป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียงสถานีวิทยุ พล.ม.๒ และสถานีวิทยุกองพลที่ ๑ ของมูลนิธิแนบมหานีรานนท์

ปัญญาสารฉบับนี้ได้นำเรื่อง "มีตนเป็นที่พึ่ง" ของท่านอาจารย์แนบมหานีรานนท์ ต้นฉบับท่านได้เขียนขึ้นด้วยตนเอง เพื่อแสดงปาฐกถาธรรม ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๙ เรื่องนี้นับเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านอย่างยิ่ง ที่จะได้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา โดยสอนให้พึ่งตน แทนการบนบานศาลกล่าวขอพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพระผู้เป็นเจ้าใดๆ ผู้ที่จะอ่านเรื่องนี้ให้เข้าใจได้ดี ต้องมีความรู้ปรมัตถธรรม และจะเข้าใจถึงการเจริญสติปัฏฐานที่ถูกต้องด้วย

นอกจากนั้น ยังมีบทความธรรมะของอาจารย์ท่านอื่นที่มีสาระในพุทธศาสนา ที่จะเป็นอารมณ์ให้เกิดปัญญาได้ด้วยกันทั้งสิ้น

ขออำนาจกุศลเจตนา ที่ท่านอาจารย์ทั้งหลายตั้งใจทำงานในพระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลังสติปัญญาทำให้สมาชิกทุกท่านเข้าใจเหตุผลในพุทธศาสนา จนสามารถนำมา

ปรับปรุงกันได้ ทั้งนัยปริยัติและปฏิบัติ ตามสมควรแก่สติปัญญาสามารถของท่านทั้งหลายโดยทั่วถึงกัน

ขออำนาจกุศลเจตนาของท่านอาจารย์และท่านผู้อ่านทั้งหลาย ที่มีส่วนช่วยกันรักษาสารธรรมในพุทธศาสนานี้ไว้ จงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่านประสบความสุขความเจริญ และมีปัญญาเข้าถึงพระสัทธรรมคำสอนในพุทธศาสนายิ่งๆ ขึ้นไปโดยทั่วกันทุกท่านด้วยเทอญฯ.

❖❖❖

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

ประธานกรรมการ

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

มีตนเป็นที่พึ่ง

โดย

อาจารย์ แนบ มหานีรานนท์

แสดง ณ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๙

❖ ❖ ❖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันนี้ ดิฉันจะพูดเรื่อง **"มีตนเป็นที่พึ่ง"** เพราะเหตุใด ดิฉันจึงคิดพูดเรื่อง "มีตนเป็นที่พึ่ง" เพราะว่า**ตน**นี้รู้สึกว่า กำลังเป็นปัญหาอยู่ในพุทธบริษัทพวกเรานี้มากมาย และเรื้อรังมาเป็นเวลานานทีเดียว มีปัญหาอย่างไร? คือว่า ในคำสอนของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านี้ ย่อมเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนเรื่อง **อนัตตา ไม่ใช่ตัวใช่ตน** แต่ทีนี้อีกคำหนึ่ง ท่านตรัสสอนภิกษุทั้งหลายว่า **จงมีตนเป็นที่พึ่ง**

เพราะฉะนั้น ปัญหาในระหว่างพุทธวจนะ ๒ คำนี้ ก็รู้สึกว่า จะขัดกัน ก็เกิดเป็นปัญหาถกเถียงกันอยู่เสมอว่า **มีตน** หรือ **ไม่มีตน** คนที่บอกว่า **มีตน** ก็อ้างว่า พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า **จงมีตน** เป็นที่พึ่ง พวกที่บอกว่า**ไม่มีตน** ก็อ้างพุทธพจน์เหมือนกันว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ก็สอนว่า **ไม่มีตัวตน** เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าพุทธพจน์ทั้งสองคำนี้ขัดกัน

ความจริง ในพระไตรปิฎกก็มีอยู่ทั้งสองอย่างคือ **ไม่มีตน** เป็น**อนัตตา**ก็มี หรือ**มีตนเป็นที่พึ่ง**ก็มี มีอยู่ทั้งสองอย่างด้วยกัน บางท่านก็ว่า ไม่ขัดกัน แต่บางท่านกลับว่า ขัดกัน ทีนี้พวกที่ว่า ไม่ขัดกัน ก็รู้สึกว่า จะเชื่อมั่นตามพระไตรปิฎกว่า คงจะไม่ขัดกัน แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะให้เหตุผลได้มากกว่านี้ ทั้งๆ ที่ว่าไม่ขัดกัน เพราะฉะนั้น ก็เลยนำเอาปัญหาอันนี้ขึ้นมาคุยกับท่านที่เคารพทั้งหลายในวันนี้ อยากจะทำความเข้าใจกันในเรื่องนี้ด้วย และอยากจะลอง

ปรับดูความเข้าใจของเราด้วย

คำว่า **ตน** ในที่นี้ หมายถึงอะไร คำว่า **ตน** ในที่นี้ มีอยู่หลายอย่าง โดยเฉพาะต่างลัทธิ ก็มี **ตน** อยู่เป็นอันมาก คือ มีบางท่านก็ถือว่า **ร่างกาย**นี้เป็น **ตน** เพราะเป็นผู้รับทุกสิ่งทุกอย่าง จะต้องอาศัยร่างกายนี้เป็นผู้รับ ถ้าหากว่า ไม่มีร่างกายแล้ว ตัวตนก็จะไม่ปรากฏในที่ไหนๆ ได้เลย บางลัทธิบางอาจารย์ก็บอกว่า ร่างกายนี้ไม่ใช่**ตน** แต่ว่า**ตน**นั้น**มีอยู่ในร่างกาย**เป็นตัวกายสิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ในร่างกายต่างหาก แต่อยู่ในร่างกาย บางท่านมีความเห็นอย่างนี้ และบางท่านก็บอกว่า**ตน**คือตัวเสวยทุกข์และสุขนั้นแหละ อันนี้หมายเอา**เวทนา**เป็น**ตน**นั่นเอง บางท่านก็ค้านว่า**ความจำได้หมายรู้**ต่างๆ เป็น**ตน** ก็หมายถึงเอา**สัญญา**เป็น **ตน** นั่นเอง บางท่านปฏิเสธว่าไม่ใช่, **ตน**ก็คือ สิ่งที่รู้จัก**ความดี ความชั่ว** หรือสิ่งที่รู้จักนึกคิดต่างๆ ว่า สิ่งนี้เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษ และรู้จักทำให้เกิดความดี ความชั่ว คือ**สังขาร**เป็น**ตน** บางท่าน

บอกว่า ไม่ใช่ทั้งนั้น **ความรู้**ต่างๆ นี่ซิเป็น**ตน** คือตัวที่**รู้**รูป, **รู้**เสียง, **รู้**กลิ่น, **รู้**รส, **รู้**โผฏฐัพพะและ**รู้**ธรรมารมณ์ **วิญญาณ**นี้แหละ เป็น**ตน** รวมความว่าพวกเหล่านี้ ยึดเอาสภาวะของขันธ์ทั้ง ๕ ว่า เป็น **ตน** ตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้วนั่นเอง แต่ก็ยังมีบางลัทธิบอกว่า อัตตภาพนี้ ไม่ใช่ตัว คือสิ่งที่เป็น**ตัว**นั้น มีอีกต่างหาก ซึ่งเป็นสิ่ง**กายสิทธิ์**อยู่ภายในตัวนี้แหละ และสิ่งที่เป็นตัวกายสิทธิ์นี้ ไม่มีวันตาย แม้อัตตภาพนี้จะต้องมีการตายลงก็ตาม และเมื่ออัตตภาพนี้ตายลงแล้ว ร่างกายทำลายลงแล้ว ตัวนี้ก็จะไปอยู่ที่อื่น คล้ายกับคนที่ย้ายบ้านไป หรือบางท่านบอกว่า**วิญญาณ**ไม่ใช่**ตน** แต่**จิต**ต่างหากเป็น**ตน** คงจะเคยได้ยินบทสวดมนต์กันอยู่ทุกวัน เวลาสวดมนต์ทำวัตรว่า วิญญาณังอนิจจัง, วิญญาณัง ทุกขัง, วิญญาณัง อนัตตา คำนี้เราเคยได้ยินกันอยู่เสมอ เพราะเหตุนี้บางท่านก็ยอมให้ว่า **วิญญาณไม่ใช่ตน** แต่คิดเอาว่า**จิต** ไม่ใช่**วิญญาณ** จึงเอา**จิต**มาเป็น**ตน**

ความเข้าใจอย่างนี้ เวลานี้ก็ยังมีอยู่เป็นอันมาก และจิตนี้ก็ไม่ตายเสียด้วย เมื่อร่างกายทำลายไปแล้ว **จิต**ก็ย้ายบ้านไปอยู่ที่อื่น คล้ายกับว่าล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่นี่ **ตน** อย่างนี้ก็มีอีกประการหนึ่ง

ในพระพุทธศาสนา เราจะพบคำว่า **ตน** เหมือนกัน แต่ไม่ใช่หมายเอาดังความหมายเหล่านั้น พุทธศาสนาไม่ได้ถือเอาคำว่า **ตน** ในความหมาย ๒ นัยนี้ พุทธศาสนาปฏิเสธความเป็น**ตน**ไว้ ๒ นัย คือ

นัยที่ ๑ ที่ว่า **ตน มีอยู่ในอัตตภาพนี้นอกจากขันธ์ ๕** เป็น**ตัวกายสิทธิ์** ที่เที่ยงอยู่เสมอไม่มีตายเลย **ตน**อย่างนี้ ในพระพุทธศาสนาปฏิเสธเพราะนอกจากขันธ์ ๕ แล้ว ไม่มีอะไรอีกเลย

นัยที่ ๒ ตน อีกนัยหนึ่ง คือ **ตน ที่มีอำนาจบังคับบัญชาได้** ต้องการจะให้เป็นอย่างไรก็เป็นไปตามใจเราทุกอย่าง คือ **ตัว**ที่สามารถจะบังคับบัญชาทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามใจชอบได้ สิ่งนี้แหละเป็นตน ความหมาย

ของคำว่า**ตน** ทั้ง ๒ นัยนี้ พุทธศาสนาปฏิเสธ

ใน**พุทธศาสนา**ที่ใช้คำว่า **ตน** นั้น คือ **ขอยืมอัตตภาพ** ได้แก่ **รูปนามขันธ์ ๕ ว่า** เป็น **ตน** ไม่ใช่มี**ตน** ที่นอกเหนือไปจากขันธ์ ๕ นั้น คือว่ามีสิทธิในอัตตภาพที่ตนได้ จึง**ขอยืมเอาขันธ์ ๕** มาว่าเป็น **ตน** เท่านั้นเอง แต่ว่าโดยที่แท้จริงแล้วอัตตภาพนี้ก็ไม่ใช่**ตน** เหมือนกัน ที่ขอยืมเอาไว้**เป็นตน** หรือ **มีตนเป็นที่พึ่ง** นอกจากตนแล้วไม่มีสิ่งอีกเป็นที่พึ่ง **ในที่นี้หมายถึงว่า ถือสิทธิ์เอาเฉพาะอัตตภาพที่ตนได้มา** และจะอาศัยสิทธิของคนอื่นไม่ได้ หรือจะให้คนอื่นมาทำให้เราก็ไม่ได้ **เช่นว่า เราจะขอยืมตาของคนอื่นมาเห็นรูปก็ไม่ได้** เราจะเห็นรูป **ก็ต้องเห็นด้วยตาของตนเอง** ถ้าตาเราบอด ไม่เห็นรูปแล้วหรือไม่มีนัยน์ตาแล้ว เราจะอาศัยตาของคนอื่นในอัตตภาพของคนอื่น มาใช้ดูรูปแทนตนเช่นนี้ไม่ได้

เพราะฉะนั้น คำว่า **"ตน"** นี้ใช้เฉพาะในอัตตภาพที่มีสิทธิเท่านั้น จึงได้ขอยืมเอาอัตตภาพ

ของเราเองว่า **เป็นตน การที่ขอยืมมาเป็นตนในที่นี้** ก็มีความหมาย**สำคัญที่สุด** ที่เป็นสาระสำคัญในคำว่า **ตน** นี้ ก็มีความมุ่งหมายว่า **การที่จะอบรมให้ดีหรือชั่วนั้น ให้คนอื่นทำให้ไม่ได้ ต้องอาศัยทำด้วยตัวของตนเอง** จึงจะทำได้ จะให้คนอื่นทำให้ไม่ได้เท่านั้นเอง แม้แต่**พระพุทธเจ้าก็ทำให้เราทำดีจนพ้นทุกข์ไม่ได้เหมือนกัน พระพุทธเจ้าจะมาทำให้เราหมดกิเลส** อย่างนี้ **ทำไม่ได้** นอกจาก**เราจะปฏิบัติด้วยตัวของตนเอง** กิเลสของตนจึงจะหมดได้ หรือว่า การทำตน การทรมานตน การสอนตน คนอื่นสอนไม่ได้ผลเท่ากับ**ตนของตนสอนตนเอง** อันนี้จึงจะได้ผลดีที่สุด

ฉะนั้น ในคำว่า **จงมีตนของตนเป็นที่พึ่ง** ก็มีความหมายเพียงเท่านี้ คือ หมายความว่า **มีสิทธิในอัตตภาพหนึ่งๆ มีสิทธิเต็มที่ ที่จะทำดีและชั่วได้ด้วยตนของตนเอง** และคนอื่นนอกจากตนเองก็ไม่สามารถจะมาแก้ไข หรือช่วยเหลือตัวเราได้ โดยที่ตัวเราเองต้องการ

อย่างนี้ คนอื่นทำให้ไม่ได้ ก็มีความหมายเพียงแค่นี้ ฉะนั้น ในคำว่า **มีตนเป็นที่พึ่ง** ก็หมายความว่า คนอื่นทำให้ไม่ได้เท่านั้น ซึ่งอันนี้ก็เป็นความจริงที่เราทุกคนทราบกันดีอยู่แล้วว่า **ความดีความชั่ว** ทั้งหลายนั้น นอกจากตัวของตัวเองจะเป็นผู้ทำแล้ว คนอื่นทำให้เป็นไม่สำเร็จแน่ทีเดียว

ทีนี้จะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า **แม้แต่ตัวจะทำดีทำชั่วด้วยตนของตนเองก็จริงอยู่** แต่ว่า **ในอัตตภาพที่ตนทำดีทำชั่วได้นั้นเองแหละ** ท่านกล่าวว่า **ไม่ใช่ตน** เป็น**อนัตตา** โดยนัยว่าถึงแม้ว่า อัตตภาพนั้นยังไม่อยู่ในอำนาจของตน ตนยังไม่สามารถที่จะบังคับอัตตภาพนั้นให้เป็นไปตามใจชอบได้ อุปมาเหมือนเรายืมของเขามาใช้สอย ดังจะเห็นได้จากนัยน์ตาของเรานี่น่ะ เราต้องการที่จะให้เห็นดีอยู่เสมอๆ แต่ถ้านัยน์ตาของเราเกิดพิกลพิการ ฝ้าฟางไป เราก็จะบังคับบัญชาให้ตาเรานี้ สามารถดูอะไรได้ทุกอย่าง หรือว่า จะบังคับไม่ให้ดูอะไรได้ก็จริง

แต่ที่แท้แน่นอนแล้ว ตาที่เรารู้สึกว่าบังคับให้ดูอะไรได้นี้ เพราะตายังดีอยู่ จึงดูสิ่งต่างๆ ได้ แต่ถ้าหากว่า ตาเกิดไม่ดี เกิดพิกลพิการขึ้น หรือในอายตนะอื่นๆ อันหนึ่งอันใด ที่ใช้ไม่ได้ ไม่มีใครสามารถจะบังคับว่า ไม่ให้เป็นดังนั้นได้ หรือว่าจะบังคับไม่ให้แก่ บังคับไม่ให้เจ็บ บังคับไม่ให้ตายก็ทำไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น ส่วนใดที่บังคับไม่ได้ หรือไม่สามารถจะให้อยู่ในบังคับของเราได้ ไม่เป็นไปตามใจชอบได้เช่นนี้ สิ่งนั้นท่านบอกว่า เป็น **อนัตตา** ฉะนั้น คำว่า **อัตตา** กับ **อนัตตา** ในที่นี้จึงไม่เป็นการขัดกัน ธรรมที่เป็นอนัตตา โดยนัยว่า ไม่ได้อยู่ในอำนาจของเรา บังคับไม่ได้ทุกสิ่งทุกอย่าง หากแต่ว่าเราเองเข้าใจว่า อันนี้มีสิทธิที่เราจะทำได้ อุปมาเหมือนอย่างเรายิงลูกศรหมายจะฆ่าคนให้ตาย หรือเราใช้ปืนยิงไปถูกคนนั้นตาย สมความปรารถนาของเรา แต่ที่จริงคนที่ถูกยิงนั้นตายเพราะเรา หรือว่า ตายเพราะลูกปืน แต่ถ้าหากว่า ไม่มีลูกปืน คนนั้นก็จะตายไม่

ได้เหมือนกัน ที่คนนั้นตายเพราะอาศัยลูกปืน หรืออาศัยอาวุธที่เรายิงไป แล้วจึงถูกคนนั้นตาย แต่ถ้าเราปรารถนาจะให้คนนั้นตาย โดยไม่ต้องอาศัยอาวุธอะไรเลย คนนั้นก็จะตายไม่ได้เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น เราควรหรือ จะถือว่า การกระทำนั้นอยู่ในอำนาจของเรา ดังเช่น พระพุทธเจ้าถามภิกษุว่า ควรหรือที่จะถือว่า การกระทำต่างๆ นั้นเป็นของเรา เพราะความจริง สิ่งนั้นไม่ใช่อยู่ในอำนาจของเรา ฉะนั้น ร่างกายทุกส่วนในอัตตภาพนี้ ตลอดจนกระทั่งจิตใจที่เราบังคับไม่ได้ หรือสามารถจะให้เป็นไปได้ ในเมื่อร่างกายนี้ประกอบพร้อมด้วยธาตุทั้ง ๔ มี **ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม** สมบูรณ์แล้ว จึงจะเป็นไปได้ ถ้าหากว่า ธาตุหนึ่งธาตุใด ขาดตกบกพร่องไปแล้ว ก็ไม่สามารถจะทำได้ตามใจชอบเหมือนกัน หรือเหมือนอย่างรถยนต์ ถ้าหากว่า รถยนต์นั้นเรียบร้อย พร้อมด้วยเครื่องยนต์บริบูรณ์ดี ก็

เหมือนว่า เราสามารถจะบังคับบัญชาให้ไปในที่หนึ่งที่ใดก็ได้ตามต้องการ รถนั้นอาจอยู่ในอำนาจของเราได้ แต่ที่จริง การแล่นไปได้นั้น ก็ไปโดยความพร้อมเพรียงของรถ แต่ถ้าหากรถนั้นเกิดขัดข้องขึ้นมาในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว เราก็ไม่มีอำนาจที่จะขับรถให้แล่นไปตามประสงค์ของเราได้

การที่ไม่อาจบังคับรถได้นี้เอง จึงได้บอกว่า **รถ** หรือ **อัตตภาพ** นั้น ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่เรา เพราะอะไร? เพราะไม่ได้อยู่ในอำนาจของเรา เราไม่สามารถจะบังคับให้เป็นไปตามใจชอบได้ เหตุนี้ จึงว่า **ไม่ใช่ตัว** ฉะนั้น ตามนัยที่ว่า **ไม่ใช่ตัว** หรือ **อนัตตา** นี้ ขอให้ทราบไว้ด้วยว่า ไม่ใช่ของสูญ **อนัตตาไม่ใช่ว่าเป็นของสูญ** หรือไม่มีอะไร ไม่ใช่อย่างนั้นนะคะ เป็นของ**มีอยู่** แต่ว่าสิ่งนั้นไม่ได้อยู่ในอำนาจของเรา จึงเป็น **อนัตตา**

เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะถือว่า **อนัตตา** เป็นของ**สูญ** หรือเป็นของที่**ไม่มี**อยู่แล้ว ก็เป็นอันว่า

พระพุทธเจ้าสอนให้เรารู้ในสิ่งที่**ไม่มี**น่ะซี ถ้าเข้าใจ**อนัตตา**ว่า เป็นของสูญ ของ**ไม่มี** เข้าใจอย่างนี้ก็เท่ากับหาว่า พระพุทธเจ้า พูด**ปด** ความเข้าใจว่า**อนัตตา**เป็นของ**สูญ** หรือเป็น**ของไม่มี** เข้าใจอย่างนี้ จึงบอกได้ทันทีว่า **เข้าใจ**ผิด เพราะพระพุทธเจ้าสอนให้รู้ในสิ่งที่มีอยู่จริง **เป็นจริง** และท้าทายให้เข้าไปพิสูจน์ ถ้าจะให้พิสูจน์กับสิ่งที่ไม่มีแล้ว เราจะได้ความจริงอะไรจากสิ่งที่ไม่มีนั้นเล่า เหตุผลก็ต้องไม่มีด้วย

แต่นี่ไม่ใช่เป็นอย่างนั้น การที่เราจะรู้ความจริงในวัตถุอันใด วัตถุนั้นจะต้องมีเหตุผลรับรองการพิสูจน์ด้วย เพราะตามหลักของ**อนัตตา** นั้น ต้องเนื่องมาจาก**อนิจจัง** หรือเนื่องมาจาก**ทุกขัง** จึงเห็นเป็น**อนัตตา** เพราะความไม่เที่ยง, ความเป็นทุกข์ ไม่เป็นไปตามอำนาจของเรา จึงเป็น**อนัตตา** ตามที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์" และสิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็น **อนัตตา** ซึ่งหมายความว่า เมื่อไตรลักษณ์อันใดอันหนึ่ง ปรากฏขึ้นแล้ว

ต้องเนื่องถึงกัน

ทีนี้ อนัตตามาจากความไม่เที่ยง ก็ต้องมีสิ่งรับรองความไม่เที่ยง ว่าอะไรไม่เที่ยง ความไม่เที่ยงนั้นเกิดขึ้นในที่ใด ในที่นั้น ก็ต้องมีสภาวะรับรองความไม่เที่ยงนั้นด้วย

ทุกข์ก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีสิ่งใดรับรองความเป็นทุกข์แล้ว ทุกข์ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีสิ่งอะไรเลย ความ**ไม่เที่ยง** ก็มีไม่ได้ เมื่อความไม่เที่ยงมีไม่ได้ **ทุกข์** ก็มีไม่ได้ เมื่อทุกข์มีไม่ได้ **อนัตตา**ก็มีไม่ได้ด้วย

ฉะนั้น การที่ให้เห็นของจริงนั้น ก็คือ**ให้เห็น**ของที่มีอยู่นั่นเอง **แต่ว่า สิ่งที่มีอยู่นั้นมันไม่ใช่เรา** โดยมาก สิ่งที่เรายึดถือกันอยู่ก็ดีหรือกิเลสที่เกิดกับเราอยู่ทุกวันนี้ก็ดี ล้วนเกิดจากวัตถุที่มีอยู่ ไม่ใช่เกิดจากสิ่งที่ไม่มี เพราะถ้าสิ่งใดไม่มีอยู่ในโลกแล้ว กิเลสก็ไม่รู้จะเกิดกับอะไรหรือต้องการอะไรจากสิ่งที่ไม่มี กิเลสจะต้องอาศัยเกิดจากสิ่งที่มีอยู่ คือ อาศัยวัตถุหรือสภาวะที่มีอยู่นั้นแหละเป็นอารมณ์ให้ และจิตใจ

เรารับอารมณ์นั้นด้วยความสำคัญผิด เข้าใจผิดในวัตถุหรือสภาวะนั้น จึงเกิดกิเลสขึ้นเท่านั้นเอง

มีตนเป็นที่พึ่ง

ทีนี้ในการที่จะมีตนเป็นที่พึ่ง จะทำอย่างไรจึงจะเรียกว่า มีตนเป็นที่พึ่งได้ การมีตนเป็นที่พึ่งนี้ก็หมายถึงว่า **ผู้นั้นต้องเอาชนะใจตนเองได้** แล้วต้อง **บังคับใจตนเองได้ด้วย ตัวของตัวเองบังคับตัวเองได้เมื่อใด** เมื่อนั้นก็เข้าถึงคำว่า **มีตนเป็นที่พึ่งได้** ทีนี้ทำอย่างไร จึงจะบังคับตัวเองได้ เราจะต้องชนะตัวเราเองได้ ชนะตัวในที่นี้หมายถึง **ชนะกิเลส** ของตัวเองได้ ไม่ใช่ชนะกิเลสของคนอื่น การชนะกิเลสของตนเองจะทำอย่างไร? ก็ต้องพยายามดูตัวของตัวเองแล้วจึงจะพยายามเอากิเลสของตัวออกได้ ถ้าเราจะไปเพียรดูกิเลสของคนอื่นมากเท่าใด กิเลสที่ตัวเราก็มากขึ้นเท่านั้น

เพราะฉะนั้น การดูที่ตัวของตัวเอง หรือ

การรู้ตัวเองนี้ ไม่ใช่เป็นของที่ทำได้ง่ายๆ กระแสจิตของคนเรา ธรรมดาไม่ชอบดูตัวเอง ไม่ชอบรู้เรื่องความจริงของตัวเองอยู่แล้ว ชอบรู้เรื่องของคนอื่นเป็นธรรมดา ไม่ว่าเรื่องอะไร เรื่องของคนอื่น เรื่องนอกบ้าน เรื่องในประเทศ นอกประเทศ ร้อยแปด-พันเก้า พยายามที่สุดที่จะรู้เรื่องของคนอื่นอยู่เสมอ เป็นธรรมที่ประจำอยู่ในสันดานของสัตว์โลก กิเลสของเราก็ยิ่งมากขึ้น เพราะเจอแต่ความยินดียินร้ายเสมอในอารมณ์ต่างๆ อยู่เสมอ ความยินดียินร้ายก็สะสมพอกพูนมากขึ้น เพราะการที่ไปรู้เรื่องของคนอื่น แต่ว่าเราก็มีกำลังใจไปรู้มากในเรื่องอื่นๆ **ถ้าเรากลับมาดูตัวเองเมื่อใด ก็เป็นการทำลายกิเลสของเราลงไปเมื่อนั้น** เพราะการที่เรารู้ตัวของเราอยู่ และคอยดูว่า เวลานี้จิตใจของเรานั้นกิเลสอะไรเกิดขึ้นกับเรา และกิเลสอย่างนี้เกิดขึ้นในใจ จะนำไปสู่คุณประโยชน์หรือโทษอย่างนั้นๆ

ถ้าเราศึกษาและปฏิบัติอยู่อย่างนี้แล้ว เราก็คอย ดูจิตใจของเราอยู่เรื่อยๆ และพยายาม

แก้ไขกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจให้หมดไปได้ แต่การทำลายกิเลสในใจ นี่แหละเป็นของยาก เพราะว่าไม่มีกิเลสจะช่วยเหลือเป็นกำลังใจให้

ตามธรรมดาคนเรา ที่มีกำลังวังชาอยู่ในโลกนี้มากมาย เพราะอะไร? เพราะตัวกิเลสนี้เข้าไปร่วมด้วย ไม่ว่าเราจะทำอะไร สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม ถ้าหากไม่มีกิเลสเข้าช่วยเหลือแล้ว การกระทำนั้นจะไม่แข็งแรงเข้มแข็งเลย เพราะกิเลสนี้เป็นเสมือน**วิตามิน**หรือ **ยาบำรุงกำลัง**อย่างสำคัญ และแม้เราจะกินวิตามินอะไรๆ ก็ไม่เท่ากิเลสเลย พอกิเลสเกิดขึ้นแล้ว กำลังวังชาเรียวแรงแข็งขัน ทำทั้งวันยังค่ำ คืนยังรุ่ง ก็ไม่เหน็ดเหนื่อยเลย จะทำไปด้วยความโลภ หรือความโกรธได้ทั้งนั้น มีกำลังบากบั่นทุกอย่างเลย ไม่เป็นอันกินอันนอน กี่เดือน กี่ปี ก็ทำได้ แต่ขอให้เจือด้วยความโลภ, ความโกรธ, ความหลงเป็นมูลสนับสนุนก็แล้วกัน มีกำลังได้ทั้งนั้น

ทีนี้การกลับมาดูที่ตัวเราเองนี้ ไม่เป็น**ปัจจัยแก่กิเลส** เพราะเราคอยพยายามจะ

ทำลายกิเลสให้หมดไป จึงไม่มีกำลังใจที่จะทำอะไร ทำให้ท้อแท้อ่อนแรงไปไม่อยากจะทำอะไร เพราะไม่สนุกสนาน ไม่รื่นเริง การดูที่ตัวเรา จึงเป็นของที่ทำได้ยาก คล้ายกับฝืนกระแสจิตใจ ฉะนั้น **การปฏิบัติ** ก็ไม่ใช่อื่นไกล คือการคอยทวนกระแสของจิตใจไม่ให้ไหลไปตามกระแสของกิเลสนั่นเอง นี้แหละเรียกว่า **การปฏิบัติ**

การทวนกระแสของกิเลสนี้ ก็ไม่ใช่ของง่ายเหมือนกัน เพราะเป็นการต่อสู้กับกิเลสที่มีกำลังมาก และเคยปกครองเรามาตั้งนมนานกาเลแล้ว จึงเป็นของทำได้ยาก แต่ถ้าหากว่า เรายังต่อสู้เอาชนะกิเลสของเราไม่ได้แล้ว **ตนก็ยังเป็นที่พึ่งของตนไม่ได้** การมีตนเป็นที่พึ่งนี้ จึง**ต้องเอาชนะกิเลสของตัวเองได้**

เวลานี้ เราเป็นทาสของกิเลสตัณหาอยู่ คือตัณหากิเลสปกครองเรามา หลายร้อยหลายพัน-หมื่น-แสน-ล้าน ภพชาติ จนนับไม่ถ้วน ทีนี้เราจะทำอย่างไรกับกิเลสตัณหานั้น เพราะ

ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหาทั้งสิ้น เราก็ยังเป็นอิสระ เป็นไทไม่ได้ ต้องเป็นไปตามอำนาจของกิเลส เราจะทำอย่างไร? การปฏิบัติข้อนี้ ชื่อว่า ต้องปฏิวัติกิเลส หรือปฏิวัติตัณหานั่นเอง แต่การปฏิวัติกิเลสตัณหานั้น ไม่ใช่จะทำได้ง่ายๆ เพราะจะต้องอาศัยสติปัญญาที่เฉียบแหลม กิเลสนั้นเขาชาญฉลาดมาก ถ้าหากว่าไม่อาศัยปัญญาที่เฉียบแหลมแล้ว ก็ปฏิวัติไม่สำเร็จแน่ ทำอย่างไรๆ กิเลสต้องพยายามตามครอบงำเอาชนะอยู่จนได้ ฉะนั้น การเอาชนะกิเลสนี้ได้เมื่อใด ก็จะมีตนเป็นที่พึ่งได้เมื่อนั้นตนก็เป็นไท, เป็นอิสระ เมื่อเป็นอิสระแล้ว ก็ไม่มีความ**จำเป็น**อะไรที่จะให้กิเลสมาบีบบังคับใจได้อีก

ถ้าหากเราเป็นไท, เป็นอิสระเมื่อใด ได้เข้าถึงความมีตนเป็นที่พึ่งเมื่อใด เราก็หมดความจำเป็น คำว่า **"จำเป็น"** นี้ จะไม่มีแก่เราอีกเลย เพราะไม่มีกิเลสตัณหาเป็นนายมาบังคับใจ ให้เราต้องทำตามบัญชาของกิเลสตัณหาเลย เดี๋ยวนี้ ตัณหายังใช้เราอยู่ จำเป็นต้องทำมาหากิน

จำเป็นต้องหาเงินหาทอง จำเป็นต้องมีลูกมีหลาน ต้องเลี้ยงดูตัวเอง และครอบครัว ญาติพี่น้อง นี่คือความยังไม่เป็นไท ยังไม่ได้ความเป็นอิสระ จึงต้องเป็นอยู่ด้วยความ**จำเป็น**ทุกอย่าง เพราะเรายังเป็นทาสของกิเลสอยู่ แต่ถ้าหากว่า เราเป็นไทแล้ว ไม่มีความจำเป็นอะไรเลย ที่จะมาทำให้เราเดือดร้อน ถึงแม้ว่า จะไม่มีข้าวกิน จะต้องอดข้าวตาย ก็รู้สึกว่า ไม่มีความจำเป็นอะไรมาบังคับใจให้เดือดร้อนเลย ฉะนั้น การที่เราจะปฏิวัติกิเลสนี้ได้ จึงไม่ใช่ของง่ายเลย

แต่ถ้าเราจะปฏิวัติกิเลส ตามนัยของพระพุทธศาสนาแล้ว การที่จะเข้าถึงมีตนเป็นที่พึ่งนั้น ต้องปฏิวัติกิเลสเป็นขั้นตอนไป ไม่ได้หมายถึงขั้นสูงสุดเสียทีเดียว การปฏิวัติกิเลส หรือมีตนเป็นที่พึ่งนั้น มีอยู่ ๓ ขั้น คือ:-

๑. มี **ศีล** เป็นที่พึ่ง
๒. มี **สมาธิ** เป็นที่พึ่ง
๓. มี **ปัญญา** เป็นที่พึ่ง

๑. มีศีลเป็นที่พึ่ง ผู้ที่ตั้งอยู่ในศีล คือ มีความสำรวมกายวาจาไว้ดีแล้ว แปลว่า คนนั้นมีตนเป็นที่พึ่งได้แล้ว เพราะกิเลสอย่างหยาบไม่มีอำนาจที่จะฉุดชักให้กระทำการล่วงเกินได้ คือ ไม่ทำจิตให้ตกลงไปในอารมณ์ที่ตนต้องการได้ อย่างนี้ชื่อว่า เป็นชนะกิเลสได้ขั้นหนึ่ง ซึ่งคุณธรรม คือ **ศีล** ตั้งอยู่ได้ ปกครองตัวของตัวไม่ให้ตกไปในกิเลสอย่างหยาบ ที่จะนำให้ล่วงศีล นี่ก็เป็นที่พึ่งได้ขั้นหนึ่ง แต่ว่า ยังไม่สามารถทำให้จิตใจผ่องใส หรือละความกังวลกระวนกระวาย, ความฟุ้งซ่านคิดนึกต่างๆ หรือความยินดียินร้ายที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้ได้

๒. มีสมาธิเป็นที่พึ่ง ผู้ที่ตั้งอยู่ในสมาธิอันดีแล้ว ย่อมปกครองจิตใจให้ปลอดภัยจากกิเลสนิวรณ์ ทำให้จิตใจนี้สุขสบาย ไม่ขุ่นเศร้าหมองไปในความยินดียินร้าย ด้วยอำนาจของนิวรณ์ คุณธรรมอย่างนี้เพียงแค่ศีล ไม่สามารถจะถึงธรรมอย่างนี้ได้ ต้องอาศัยคุณธรรม ที่สูงขึ้นมาถึงขั้น**สมาธิ** เมื่อเข้าถึงสมาธิเมื่อใด

เมื่อนั้นจิตใจจะผ่องใส สงบระงับจากความกระวนกระวาย ความยินดียินร้ายที่มาข่มเหงย่ำยีจิตใจจะไม่เกิดขึ้น ใจคอผ่องใส เยือกเย็น แต่ว่าไม่สามารถจะทำลาย**ความเห็นผิด**ให้หมดไปได้ คุณธรรมขั้นสมาธิยังทำลายความเห็นผิดไม่ได้ จะต้องขึ้นถึงวิปัสสนา จึงจะทำลายความเห็นผิดได้ เพราะว่า คุณธรรมคือสมาธินั้นก็เข้าถึงความเยือกเย็นใจ ทำให้สุขสบาย ทำจิตใจให้ผ่องใส นิ่งแน่วอยู่ได้ แต่ความเห็นผิดจากสภาวะธรรมที่ดองอยู่ในสันดาน ได้แก่ **วิปลาสธรรม** ที่รู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่ถือว่า อันนี้เป็นสุข เห็นความทุกข์เป็นความสุข หรือเห็นของไม่เที่ยงเป็นของเที่ยง เห็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนว่าเป็นตัวตน อันนี้คุณธรรม คือ สมาธิแก้ไม่ได้ ต้องอาศัยวิปัสสนาปัญญา จึงจะแก้ไขได้ ถ้าหากว่า คุณธรรม คือ สมาธิ ทำลายความเห็นผิดได้แล้ว วิปัสสนาก็ไม่จำเป็นต้องมีอีก

เพราะฉะนั้น เรานักศึกษา ต้องถือว่า

วิปัสสนาเป็นของสำคัญที่จะใช้เป็นเครื่องมือสำหรับชำระกิเลสและจะต้องรู้ว่า คุณธรรมคือ**สมาธิ**ได้ประโยชน์แค่ไหน คุณธรรมคือ**วิปัสสนา**ได้ประโยชน์แค่ไหน ต้องเข้าถึงวิปัสสนา จึงจะทำลายความเห็นผิดในวิปลาสนี้ได้ การเห็นทุกข์ เห็นความไม่เที่ยง เห็นความไม่ใช่ตัวตน อันนี้ต้องอาศัยวิปัสสนาปัญญา จึงจะเข้าถึงความรู้อย่างนี้ได้

๓. มีปัญญาเป็นที่พึ่ง ในพระพุทธศาสนานี้ถือว่า ที่พึ่งอันสำคัญ ก็คือ วิปัสสนาปัญญา และปัญญาชนิดนี้ จะมีแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลกหนทางที่จะให้เข้าถึงวิปัสสนาปัญญานี้ จึงได้ปรากฏ ส่วนศีลก็ดี, สมาธิก็ดี มีอยู่ก่อนแล้วในโลกเพราะเมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่ได้ตรัสรู้ **ศีล สมาธิ**และ**สมาบัติ** พวกที่สำเร็จฌานก็มีอยู่ก่อนแล้วแต่วิปัสสนาญาณเท่านั้นยังไม่มี ฉะนั้น เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ขึ้น วิปัสสนาญาณนี้ จึงได้

ปรากฏขึ้นในโลก อันนี้ จึงเป็นคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง และเป็น**ตัวพุทธศาสนา**ที่แท้จริง ซึ่งไม่มีใครจะสามารถบัญญัติธรรมอันนี้ขึ้นมาได้

เพราะฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย ที่นับถือพุทธศาสนาอยู่นี้ จำเป็นที่สุดที่เราจะต้องศึกษาให้รู้ ถึงแม้ว่า เราจะยังทำวิปัสสนาไม่ได้ก็จริงอยู่ แต่เราก็ต้องรู้คุณธรรม คือ **ศีล** ได้ผลแค่ไหน, มีคุณแค่ไหน, ได้ประโยชน์เพียงใด คุณธรรม คือ **สมาธิ** ได้ผลแค่ไหน, มีคุณประโยชน์แค่ไหน จะส่งผลสูงสุดเพียงใด คุณธรรม คือ **ปัญญา** ได้ผลแค่ไหน, มีคุณประโยชน์แค่ไหน จะส่งผลสูงสุดเพียงใด และคุณธรรมแต่ละอย่างๆ มีลักษณะต่างๆ กันอย่างไร เราก็ต้องศึกษา ถ้าเราไม่ศึกษาแล้ว เราจะรู้ได้อย่างไร แม้ศึกษาแล้วยังรู้ได้ยากที่สุด เพราะว่า พุทธศาสนาเป็นของที่สุขุมลุ่มลึกอย่างยิ่ง ไม่ใช่เป็นของที่จะรู้ได้ง่ายๆ เช่นการเป็นพระอรหันต์อย่างนี้ ก็ไม่ใช่เป็นของจะ

เป็นกันได้ง่ายๆ เป็นปริญญาขั้นสูงที่สุด ไม่เหมือนปริญญาของทางโลก อาจสำเร็จกันเป็นร้อยเป็นพัน เป็นหมื่น เป็นแสน ทีเดียว แค่นี้ลองคิดดูเถิดว่า ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว ยังไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดขึ้นอีกเลยสักองค์ มีองค์เดียวเท่านั้น และพระอรหันต์ก็ไม่มีมากเหมือนอย่างปริญญาของเรา เพราะเหตุว่า เป็นของกระทำได้ยาก อันนี้เป็นกฎธรรมดา ของดีแล้ว ต้องเป็นของทำได้ยาก และเสื่อมง่าย รักษายาก นี่เป็นกฎธรรมดา ของดีก็รักษาได้ยาก แต่เสื่อมนั้นเสื่อมง่าย และทำก็ทำได้ยากด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นธรรมะหรืออะไรก็ตาม แม้แต่วัตถุสิ่งของในโลกก็เหมือนกัน อะไรที่เป็นของดีแล้วต้องทำได้ยาก อะไรที่หาได้ง่าย และทำได้ง่ายๆ สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ของดีพิเศษอะไรนัก

ของดีที่สุดมีอยู่ในพุทธศาสนา

ในสิ่งที่เราได้ยินกันอยู่เสมอในพุทธศาสนา

ขอยกตัวอย่าง เช่นคำว่า **"พระนิพพาน"** นี่ แหละ เป็นเส้นผมบังภูเขา อยู่ในพวกเราเวลานี้ ยังมีคนเข้าใจผิด และก็ไม่รู้ด้วยว่า ตัวเองเข้าใจผิด เช่นคำว่า **พระนิพพาน** เราเข้าใจกันอยู่แล้วทุกวันนี้ว่า เป็น**สุข** เหลือเกิน เป็นสุขที่สุด ในพระนิพพานนั้น ไม่มีอะไรอีกแล้วที่จะสุขเท่าเท่าที่ พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ เราก็นึกว่า **พระนิพพาน** นี้ คงสุขสบายที่สุดทีเดียว ฉะนั้นการไปพระนิพานนั้น จะต้องไปด้วยความสุข

แต่พระพุทธองค์ตรัสว่า พระนิพพานนี้เป็นที่สิ้นทุกข์, เป็นที่ดับทุกข์ คือ **เป็นที่สุดของทุกข์** ท่านตรัสไว้อย่างนี้ ไม่ใช่ตรัสว่า **เป็นที่สุดของสุข** ถ้าพระนิพพานเป็นที่สุดของสุขแล้ว ก็หมายความว่า**ไม่มีสุข** แต่นี่พระองค์ตรัสว่า เป็นที่สุดแห่งทุกข์ ก็คือ **ไม่มีทุกข์** นั่นเอง

ความจริงต้องเป็นอย่างที่พระองค์ตรัสนั้น สมมุติว่า มีหนทางเดินอยู่ ๒ สาย ทางหนึ่งเดินไปด้วยความสุข ส่วนอีกทางหนึ่ง จะต้องเดินไป

ด้วยความทุกข์ทุรกันดาร นี่มีอยู่ ๒ ทางด้วยกัน

ทีนี้ท่านเข้าใจว่า จะไปพระนิพพานนั้น จะต้องเดินไปทางไหนกันล่ะ โดยมากจะต้องเข้าใจว่า จะต้องเดินไปตามหนทางที่ให้ความสุข จะได้ทำให้จิตใจเพลิดเพลินเป็นสุขไปตลอดทาง ต้องไปถึงความสุขเสียก่อน แล้วจึงจะไปถึงพระนิพพาน โดยมากก็มักจะเข้าใจกันอยู่อย่างนี้

อันนี้เป็นเส้นผมบังภูเขา ความจริงพระนิพพานนั้น ท่านบอกว่า เป็นที่สุดทางของ**ความทุกข์** ไม่ใช่ที่สุดของ**ความสุข**

ใน ๒ ทางนี้ เมื่อท่านต้องการจะรู้ว่าที่สุดของทางนี้อยู่ที่ตรงไหน คือ ที่สุดของความสุขอยู่ที่ไหน? และที่สุดของความทุกข์อยู่ที่ไหน? ท่านจะเดินไปทางไหน? เพื่อท่านต้องการจะรู้ว่าที่สุดของความทุกข์อยู่ที่ตรงไหน?

สมมุติว่า ท่านจะเดินไปในทางของความสุข แต่ว่า เพื่อจะไปรู้ที่สุดแห่งทุกข์ อย่างนี้จะมีเหตุผลเป็นไปได้ไหม? เป็นไปไม่ได้ใช่ไหมคะ

เป็นไปไม่ได้เลย เพราะว่า เมื่อเราต้องการจะรู้ที่สุดของทางหนึ่ง แต่ไพล่ไปเดินสำรวจเสียอีกทางหนึ่ง แล้วจะรู้ที่สุดของทางที่ประสงค์ คือทางที่สุดของทุกข์นั้นได้อย่างไร?

เพราะพระนิพพานนี้ ท่านบอกว่า จะเป็นที่สุดของทุกข์ แล้วเราจะไปทางไหนกันละ เราจึงจะรู้ที่สุดของทุกข์ คือ พระนิพพาน เราก็ต้องไปทางความทุกข์นั่นเอง ต่อเมื่อเราเดินไปตามทางของทุกข์นั่นแหละ ทีนี้ เราก็จะได้รู้ว่า ที่สุดทางของทุกข์อยู่ตรงไหน **ถ้าเราจะไปหาความสุขแล้ว เราจะเห็นที่สุดของทุกข์** ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เราต้องไต่เต้าไปตามทางของทุกข์นั่นเอง

เพราะเหตุนี้ ในอริยสัจ ๔ ท่านจึงตรัสไว้ก่อนสัจจะอื่นว่า **ทุกขสัจจะ** เป็นของที่ควรกำหนดรู้ อันนี้ต้องเป็นของสำคัญทีเดียว ส่วน **ความสุข** นั้นไม่มีอยู่ในอริยสัจจะเลย

ฉะนั้น ถ้าความสุขเป็นของจริงที่เราควรรู้แล้ว ต้องมีอยู่ในอริยสัจที่พระพุทธองค์ตรัสไว้

ด้วย แต่นี่ไม่มี เพราะการรู้ของจริงนั้น ท่านให้เรารู้อะไรกัน ท่านให้เรารู้ **ความทุกข์**นั่นเอง ขอให้เราทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า **ของจริง**ในพระพุทธศาสนา คือ**ความทุกข์** นี่เอง ไม่ใช่ความสุข

แต่เท่าที่ดิฉันเคยได้ยินมาโดยมากว่า เมื่อไปถึงความสุขเมื่อไร เมื่อนั้นแหละ เรียกว่าเราได้เข้าถึง**ของจริง** แต่ที่แท้แล้วไม่ใช่ ความสุขนั้น ไม่ใช่เป็นตัวอริยสัจเลย มีแต่**ทุกขสัจจะ**เท่านั้น **สุขสัจจะ**ไม่มีในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น เราจึงต้องเดินไปตามทางของความทุกข์ แต่พวกเรากลับเดินทางไปตรงกันข้าม เราปรารถนาจะไปพระนิพพาน แต่ทุกคนในบรรดาท่านที่นับถือพุทธศาสนาไม่ชอบความทุกข์ ไม่ชอบดูความทุกข์ หรือไม่ชอบเห็นทุกข์ เราพยายามสุดกำลังที่จะดิ้นรนให้ห่างไกลจากความทุกข์กันอยู่เสมอเป็นนิจ แม้ความทุกขเวทนาจะกล้ำกลายเข้าไปใกล้เคียงสักนิดหนึ่ง เราก็ไม่ยอม

และพยายามหนีให้ห่างไกลที่สุด ไม่ว่าจะเป็นตายร้ายดีอย่างไร ถ้าเราจะไปปฏิบัติได้รับความทุกข์เข้าสักหน่อย เราก็ไม่ยอมปฏิบัติแล้ว

เพราะฉะนั้น การที่เราพยายามหนีทุกข์มากเท่าไร นั่นคือ เราหนีไกลไปจากตัวอริยสัจมากเท่านั้น อริยสัจก็จะยิ่งไม่ปรากฏแก่เราเลย เพราะเราพยายามหนีอริยสัจอยู่ตลอดเวลา เราจะเห็นอริยสัจตามคำสอนของพระพุทธองค์ได้อย่างไร? ไม่มีวันจะเห็นสัจจธรรมได้เลย

อันนี้เราจะเห็นได้ว่า เป็นปัญหาชนิดเส้นผมบังภูเขา ความจริงก็ปรากฏชัดแจ้งอยู่ในพระพุทธศาสนาแล้ว ไม่มีอะไรปิดบังเลย หากแต่เราไม่ได้พยายามค้นคว้าในถ้อยคำ หรือความหมายในอรรถะ และพยายามปรับปรุงให้ลงกัน เพราะพระพุทธศาสนานี้จะเข้าถึงได้ด้วยปริยัติ, ปฏิบัติ และปฏิเวธ เป็นขั้นตอนไป

ในธรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ ถ้าเรายังปรับปรุงให้ลงกันไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ความเข้าใจของ

เราจึงแตกต่างกันไป อันนี้เป็นข้อหนึ่ง ที่ดิฉันอยากเรียนให้ทราบ เพื่อเตือนว่า เราควรต้องศึกษา อย่าเข้าใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นของเข้าใจง่าย ไม่ต้องเรียน ที่จริงเป็นของที่เราจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจจริงๆ มิฉะนั้นแล้วเราจะไม่เข้าใจถึงความหมายของคำสอนในพระพุทธศาสนาได้เลย

ดังเช่นในคำที่ว่า **"มีตนเป็นที่พึ่ง"**นี้ คำนี้เป็นถ้อยคำที่สำคัญที่สุด และมีอยู่โดยเฉพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น ศาสนาอื่นจะไม่มีเลย เราจะไม่ได้เห็นไม่ได้ยินคำนี้เลย มีแต่พระอิศวร, พระผู้เป็นเจ้า, ท้าวมหาพรหม หรือ เทวดาฟ้าดินเป็นที่พึ่งเท่านั้น

ถ้าเราเข้าใจความหมายของคำว่า **มีตนเป็นที่พึ่ง** อย่างซาบซึ้งแล้ว เราจะรู้สึกว่า **พระพุทธศาสนานี้เป็นศาสนาที่บริสุทธิ์ที่สุด** ด้วยอาศัยคำนี้ เพราะอะไร? เพราะในคำว่ามีตนเป็นที่พึ่งนี้ เป็นคำกล่าวที่มิได้เห็นแก่ตัวไม่ได้เรียกร้องการบูชา ไม่เป็นคำสอนที่เป็นไป

เพื่อลาภ, เพื่อยศ, เพื่ออามิส ถ้าหากพระพุทธองค์รับสั่งว่า "เธอจงมีเรา ตถาคตเป็นที่พึ่ง หรือจงมีพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง" ดังที่ในศาสนาอื่นเขาสอนกันว่า จงมีพระเจ้าเป็นที่พึ่ง เขาก็บอกว่า ต้องมีพระเจ้าเป็นที่พึ่ง จึงจะเอาตัวรอด จะเอาตัวเองเป็นที่พึ่งไม่ได้ ดังนี้ **พระพุทธศาสนานั้นแสนบริสุทธิ์**

ขอให้คิดดูเถิดว่า ถ้าหากใครยังมีสิ่งอื่นเป็นพึ่งอยู่แล้ว นอกจากตนของตนแล้ว **คนนั้นจะละการเบียดเบียนไม่ได้เลย** ถ้าหากว่า ตนยังเป็นที่พึ่งของตนไม่ได้ ยังตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสอยู่ ก็จะยังไม่มีการหยุดยั้งการเบียดเบียนกัน เพราะเมื่อมีสิ่งใดเป็นที่พึ่ง เราก็ยังต้องเบียดเบียนสิ่งนั้นอยู่ เหมือนเรามีพระเจ้าเป็นที่พึ่ง เราก็ต้องเบียดเบียนพระเจ้า และพระเจ้าก็จะถูกเราเบียดเบียนทั้งกลางวันกลางคืน เราก็จะต้องพยายามรบกวนอยู่เสมอ ไม่ว่า จะเป็นมดเป็นหมอ เป็นครูบาอาจารย์คนไหนก็ตามเถิด เป็นที่พึ่ง เราก็จะพยายามรบกวนสิ่งนั้นอยู่เรื่อยนั่นแหละ

เช่นเราเข้าใจว่า **มีเงิน**เป็นที่พึ่ง ก็ต้องเบียดเบียนแก่งแย่งเงินกัน ทีนี้เงินไปอยู่ที่ใคร ก็ต้องพยายามไปเบียดเบียนเอาจากคนนั้น ต้องเอามาเป็นของเราให้ได้ เพราะถือว่า **มีเงินเป็นที่พึ่ง**

ฉะนั้น มีสิ่งใดเป็นที่พึ่งก็ตาม ก็ต้องพยายามเบียดเบียนสิ่งนั้น สิ่งอันเป็นที่พึ่งนั้นจะต้องถูกเบียดเบียนอยู่เสมอ เมื่อใดคนเราคิดพึ่งถึงสิ่งอื่นนอกจากตัวเองอยู่อย่างนี้แล้ว โลกจะเกิดสันติไม่ได้เลย เพราะยังไม่หยุดการเบียดเบียนกัน

ถ้าเมื่อใดเห็นว่า ตนนั่นแหละเป็นที่พึ่งของตน สิ่งอื่นไม่ใช่เป็นที่พึ่งแล้ว เมื่อนั้น จะหยุดการเบียดเบียนกันทันที สันติจะเกิดขึ้นในโลกในขณะนั้นทันที การมีตนเป็นที่พึ่งอันนี้แหละ เป็นการ**ทำให้โลกเกิดสันติ**

ฉะนั้น พุทธพจน์นี้ เราจึงเห็นได้แล้วว่าเป็นวาทะที่บริสุทธิ์ เป็นถ้อยคำพูดที่ไหลออกมาจากความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีเลสนัยอะไรแฝงอยู่เลยไม่ว่าจะด้วยลาภ, ยศ หรือการบูชาเหล่านี้ เป็นต้น

ไม่มีเลย และถ้าจะพูดกันด้วยความจริงใจแล้ว พระพุทธองค์ก็เป็นที่พึ่งที่แท้จริงของใครไม่ได้ เพียงแต่เป็นผู้บอก ผู้สอนให้เท่านั้น แต่ถ้ารับฟังคำสอนนั้นแล้ว ไม่นำมาปฏิบัติตามก็เปล่าประโยชน์ พระพุทธเจ้าก็ทำอะไรเราไม่ได้ จะทำให้เราเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาก็ไม่ได้ ถ้าเราไม่อาจทำด้วยตัวของเราเองก็ไม่มีหวัง ต้องทำด้วยตนของตนเอง ฉะนั้น คำว่า**มีตนเป็นที่พึ่ง** จึงเป็นคำที่**สูง** และมีความหมายลึกซึ้งมาก ถ้าเราคิดเผินๆ ก็คล้ายกับว่าเป็นคำที่**ต่ำ** แสดงความเห็นแก่ตัวอย่างมีความโลภจัดชัดเจน เพราะเราทุกคนเคยได้ยินกันมาว่า *อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ* มีตนเป็นที่พึ่ง แต่เราก็ไม่รู้สึกว่าคำนี้มีคุณค่าแค่ไหน ฉะนั้น ต้องไม่ลืมว่า การเอาชนะตัวเอง คือ การเอาชนะกิเลส ความโลภ, ความโกรธ, ความหลง **ของตน** นี่แหละ ไม่ใช่เอาชนะความโลภ, ความโกรธ, ความหลงของ**คนอื่น**

และเมื่อเอาชนะตัวเองได้แล้ว ก็เชื่อว่า

เอาชนะคนอื่นได้ด้วย เพราะว่า เมื่อเอาชนะความโลภ, โกรธ, หลงของคนอื่นได้ด้วย ชนะตัวเอง ก็ชื่อว่า **ชนะโลก**เหมือนกัน คนอื่นที่เขาจะมาทำให้เราแพ้ คืออะไร? คือเขาจะทำให้เราโลภ-โกรธ-หลง โดยเขาจะมาทำให้เรารัก, จะมาทำให้เราโกรธ หรือจะมาทำให้เราหลง กิเลสสำคัญก็มีอยู่ ๓ อย่างนี้เท่านั้น

คนที่เขาโกรธ เขาต้องการทำให้เราโกรธกับเขาด้วย ถ้าเราไม่โกรธ เขาก็เอาชนะเราไม่ได้ แต่ถ้าเราโกรธตอบ นั่นก็คือ เขาเอาชนะความโกรธของเราได้ และเมื่อเรามีความโกรธมากขึ้น ก็จะเอาชนะความโกรธของคนอื่นที่เราโกรธเขาอีกต่อไป

สมมุติว่า มีใครมาด่าว่าเรา เขาด่าเราเพื่อประโยชน์อะไร เขาจะมาเอาเงินเอาทองจากเราหรือ เปล่าเลย! เขาต้องการจะให้เราโกรธ ต้องการให้เราเสียอกเสียใจมากๆ ทำให้เราได้รับความเจ็บช้ำใจได้มากๆ นั่นแหละ เขาเอา

ชนะเราได้แล้ว ฝ่ายเราได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจมากขึ้น เราก็เป็นฝ่ายแพ้ เขาชนะเราแล้ว

ถ้าใครเขาต้องการให้เรารักเขา เขาก็ปรนเปรอเอาอกเอาใจให้เรารัก ทีนี้เราก็รักเขา ก็ชื่อว่า เราแพ้เขา ที่เป็นเช่นนี้ เพราะอะไร? **เพราะเราแพ้ตัวเราเอง** นั่นเอง ถ้าหากเราชนะตัวเราเองแล้ว เราก็ชนะคนอื่น ชนะโลกด้วย

เพราะฉะนั้น มีพุทธภาษิตบทหนึ่ง ซึ่งท่านคงจะเคยได้ยินกันมาแล้วว่า **"ชนะตนนั่นแหละประเสริฐกว่า ชนะสิ่งทั้งปวง"** ข้อนี้จะเห็นได้ว่า ใครก็ตาม ที่เป็นผู้ยิ่งใหญ่ แม้จะเป็นเจ้าโลกก็ตาม แต่ก็ยังแพ้ความโลภ-โกรธ-หลงของตน ก็ไม่ชื่อว่าเป็นผู้ชนะที่ประเสริฐ เพราะ**ชนะแล้วก็กลับเป็นแพ้ได้อีก** แต่ถ้าชนะตนเองแล้ว เป็นชัยชนะตนเองแล้ว เป็นชัยชนะที่ไม่มีวันจะกลับไปแพ้อีก

ดังพระอริยบุคคลทั้งหลายที่ได้ชัยชนะตนเองมาแล้ว ไม่มีใครที่จะเป็นครูที่ดีไปกว่าตัวเรา ถึงแม้พระพุทธเจ้าจะเป็นบรมครูผู้ประเสริฐเลิศ

ยิ่งก็จริง แต่ยังไม่สามารถจะสอนให้เราเชื่อได้แน่นอน เหมือนกับเชื่อตัวของเราเอง ความรู้จักคนอื่นอันไม่แน่นอนเท่ากับรู้จักตัวเราเองเลย สิ่งใดที่เราพิจารณาเห็นถ่องแท้แล้ว สิ่งนั้นเราจะเชื่ออย่างแน่นอน แม้คนอื่นจะมาบอกว่าเป็นอย่างอื่น อย่างไร เราก็ไม่เชื่อ แม้พระพุทธเจ้าจะมาบอก ก็ยังไม่อยากจะเชื่ออยู่นั่นเอง สิ่งใดที่เราเห็นแล้ว พิสูจน์แล้ว อันนั้นเป็นของแน่นอนที่สุด ตัวเรารู้จักตัวของเราแล้ว ก็เท่ากับรู้จักคนอื่นด้วย เช่นเรารู้ว่า ความโกรธเกิดขึ้นแก่เรานี้จิตใจของเรามีลักษณะอย่างไรหนอ เราก็เรียนรู้ดูในตัวเราเองว่า พอความโกรธเกิดขึ้น เราก็คอยดูว่า ความโกรธมีลักษณะอย่างไร? เมื่อโกรธเกิดขึ้นแล้ว ทำให้จิตใจเราเป็นอย่างไรบ้างอย่างนี้เราก็คอยดู พอความโกรธเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตใจของเรามีความเดือดร้อนกระวนกระวายไม่มีความสุขเลย ฟุ้งซ่านรำคาญใจ

อ้อ! ความโกรธที่เกิดขึ้นกับเรานี้ มี

ลักษณะอย่างนี้ ทำลายจิตใจอย่างนี้ ยิ่งโกรธมากขึ้นเท่าไร ยิ่งทำลายจิตใจมากขึ้นเท่านั้น ความโกรธของเรามีลักษณะอย่างนี้ เกิดขึ้นแก่เราแล้ว มีการทำลายจิตใจอย่างนี้ เราก็จะรู้ว่าความโกรธของคนอื่นเล่า จะเหมือนของเราไหม? ก็ต้องเหมือนกันไม่ผิดเลย

เพราะฉะนั้น เรารู้ตัวของเรา ได้ความจริงในตัวของเรานี้ดีแล้ว ในสภาวธรรมใดที่มีอยู่ในตัวเรา ความรู้อันนั้นเป็นอันหมดสงสัยไปเลย ไม่ต้องเรียนจากคนอื่นอีก เป็นวิชาที่เรียนจริงรู้จริงจบทีเดียว เพราะความโกรธจะเกิดขึ้นกับมนุษย์, เทวดา หรือเดรัจฉาน หรือใครๆ ก็ตามจะเกิดกับเด็ก ผู้ใหญ่ คนไหนก็ตาม ต้องมีลักษณะทำให้จิตใจไม่สบายเหมือนกันอย่างนั้นทั้งหมดเลย อันนี้จึงเป็นความจริงอันหนึ่ง ที่เราก็หมดสงสัย

ทีนี้จะมีใครบอกว่า ไม่จริง ความโกรธนี้ถ้าเกิดขึ้นกับคนนั้น เขาก็สบายใจ อย่างนี้เรา

จะเชื่อไหม? เราจะไม่เชื่อ ใครจะมาบอกก็ไม่เชื่อทั้งนั้น เพราะเรารู้ลักษณะที่แน่นอนแล้ว และความโกรธนี้ ไม่มีอยุติธรรม ลำเอียงว่า ถ้าเกิดขึ้นกับคนนี้ จะมีลักษณะอย่างนี้ ถ้าเกิดขึ้นกับคนนั้นแล้ว จะมีลักษณะอย่างนั้น ไม่เหมือนกัน เป็นไปไม่ได้เลย

อันนี้เป็นสภาวธรรมที่แน่นอนและแท้จริง และไม่เป็นการล้าสมัยด้วย จะกี่ร้อยล้านปีก็ตาม ถ้าโกรธเกิดขึ้นกับใคร เมื่อไหร่ ต้องมีลักษณะเดือดร้อนใจอย่างนี้เสมอ ไม่มีว่า สมัยก่อนโกรธเป็นอย่างนี้ สมัยนี้ โกรธวิวัฒนาการไปเป็นความสบายใจ ไม่มีเลย

อันนี้เป็นของจริงที่น่าเรียน และเมื่อเรียนแล้วก็ทำให้เรารู้ความจริงด้วยและเรียนจบด้วย พอเรารู้จักสภาวธรรม ในตัวของเราที่แท้จริงแน่นอนแล้ว วิชานั้นเราก็เรียนจบแล้ว ไม่ต้องเรียนอีกเลย เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีก

อย่างวิชาวิทยาศาสตร์นี้ เราเรียนกันมา

กี่ร้อยกี่พันปีแล้ว ก็ยังไม่จบ และเราจะพยากรณ์ได้หรือไม่ว่า จะจบเมื่อไร และมีใครเรียนจบไม่ต้องเรียนอีกบ้าง มีไหม? ไม่มีเลย! ไม่เหมือนในพุทธศาสนา เพราะการเรียนนี้ มีจุดจบนี้เอง จึงทำให้เราสิ้นสงสัยได้ หมดความสงสัยทีเดียวว่าสภาวธรรมเกิดขึ้นแก่เราอย่างนี้ และเกิดขึ้นแก่คนอื่นไม่ใช่อย่างนี้ เพราะความโกรธเป็นสภาวธรรมอย่างหนึ่ง จึงยกตัวอย่างมาให้ทราบสภาวธรรมที่เป็นความจริง ของจริง และเรียนจบได้นี้ น่าเรียน น่ารู้ไหมคะ? เป็นของที่น่าเรียนน่ารู้แล้ว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้วย

พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนา ก็เอามาจากสภาวธรรมที่เป็นความจริงนี้เอง ของจริงอันนี้แหละ ที่พระศาสนามาจัดไว้ในอภิธรรมปิฎก และที่เราพยายามเรียนอยู่นี้ เพื่อจะยกเอาปรมัตถธรรม คือ ความไม่ใช่สัตว์ บุคคล มาให้ท่านพิจารณาดูว่า ควรจะเป็นของที่น่าเรียนรู้หรือไม่

โดยเหตุนี้แหละ เราจึงต้องเรียนกัน แต่ยังมีบางท่านที่มีความสงสัยว่า คนที่มานั่งเรียนพระอภิธรรม หรือปรมัตถธรรมนี้ คล้ายกับคนที่สติไม่ค่อยดี หรือเสียสติ มานั่งเรียนตัวเลขกันเท่าไรๆ จะมาฟังอะไรกัน ไม่เห็นจำเป็นจะต้องเรียนเลย

อันที่จริง การเรียนพระอภิธรรมนั้น เรียนอะไรกัน ก็คือ การเรียน เพื่อรู้จักตัวเรานี่เอง อภิธรรม ก็คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริง ที่มีอยู่ในตัวเรานี้แหละ หยิบขึ้นมาสอนกัน เพราะเป็นของรู้ยาก

ฉะนั้น การเรียนอภิธรรม เป็นการเรียนรู้จักตัวเราเอง การรู้จักตัวเราเอง มีประโยชน์อย่างไร? ก็เท่ากับที่ดิฉันได้เรียนให้ทราบแล้ว การเรียนรู้ตัวเองได้ อาจรู้ผิดได้ เพราะสภาวธรรมบางอย่างในตัวเรา สลับซับซ้อนสุขุมคัมภีรภาพบางอย่างที่เกิดมาไม่เคยได้พบเลย

ไม่ต้องพูดอะไรมากมาย เพียงแค่ขั้นสมาธิ บางคนไม่เคยได้ดื่มรสของสมาธิเลย ถ้าหาก

เราไปพบเข้า และไม่เคยศึกษา เราอาจจะเข้าใจผิดในที่นั้นได้ หรือแม้เราจะได้ศึกษามาแล้วก็ตาม เราก็อาจจะเข้าใจผิดได้ เมื่อเราดูตัวเราเองไม่ได้ด้วยแล้ว ถ้าเราไปพบธรรมที่สุขุมมาก ลึกซึ้งมากๆ เข้าเช่นนี้ เราอาจจะเข้าใจผิดได้

ฉะนั้น จึงต้องมีการเรียน**พระอภิธรรม**ไว้เป็นเครื่องวัดความเข้าใจและการศึกษาของเราว่า จะผิดถูกอย่างไร ถ้าหากว่า ไม่เรียนอภิธรรมให้เข้าใจถึงตัวสภาวะที่แท้จริงแล้ว ท่านจะเอาอะไร มาเป็นเครื่องวัดความเห็นของตนว่าความเห็นของเราอย่างนี้ หรือความรู้ของเราอย่างนี้ถูกหรือผิด ถ้าหากเราเข้าใจว่า เรารู้แล้วเห็นแล้วโดยไม่ต้องอาศัยการศึกษา หรือคำสอนจากครูอาจารย์ก็ได้ ถ้าเช่นนั้น พระพุทธศาสนาก็คงไม่มีประโยชน์อะไรแก่เรา เพราะเรารู้เองเห็นเองได้

แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะธรรมะในพุทธศาสนานี้ ไม่ใช่สิ่งที่ใครจะรู้เองเห็นเองได้ง่ายๆ เพราะฉะนั้น กว่าจะอบรม

ปัญญาบารมี มารู้แจ้งอริยสัจจธรรมแต่ละองค์ๆ ได้ก็เป็นของหายากเย็นหนักหนาทีเดียว ใครรู้เองเห็นเองได้นั้น มีแต่พระพุทธเจ้า หรือไม่ก็พระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น

ถ้าหากเราไม่มีการเรียนการศึกษา ไว้เป็นเครื่องมือตัดสินแล้ว ความเห็นของเราเอง หรือความเห็นของคนอื่น ก็ไม่อาจตัดสินใจได้ทั้งนั้น ว่าผิดหรือถูก ใครจะเป็นคนตัดสินว่า ความเห็นของตัวผิดหรือถูก ถ้าหากรู้ว่า ความเห็นของเราผิดแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ยึดถือความเห็นนั้น การที่จะยึดถือความเห็นนั้น ก็ต้องเข้าใจว่าถูก เราจึงยึดถือไว้ แต่ในความเห็นของคนเรานั้น ย่อมมีผิด มีถูกได้ ถ้าความเห็นนั้นไม่ผิดเลย พระพุทธเจ้าก็ไม่มีประโยชน์แก่เรา จึงจำเป็นจะต้องมีการสั่งสอนกัน เพราะถึงอย่างไร ทุกคนก็จะต้องไปนิพพานกันหมด ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ จะต้องมีปริยัติกันทำไม

เพราะฉะนั้น จึงได้เรียนย้ำว่า ขอให้

ศึกษากัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญขั้นต้นของพระพุทธศาสนาทีเดียว การมาฟังธรรมนี่ก็เป็นการศึกษา เพราะปัญญาเบื้องต้นเกิดจากการฟังธรรม เรียกว่า**สุตปัญญา** ถ้าเราไม่ฟัง ก็ไม่รู้ ถ้าไม่รู้ก็ไม่เกิดศรัทธา และปฏิบัติไม่ถูก ฉะนั้น จิตจึงอาศัยการฟังนี่แหละ ท่านจึงถือว่า เป็นตัว**อริยทรัพย์**อันหนึ่ง ซึ่งนำไปซื้อ**มรรค ผล นิพพาน** ในพุทธศาสนานี้ได้

ตามที่ดิฉันได้เรียนมานี้ ทุกอย่าง ถ้าเราไม่ศึกษาให้แน่นอนแล้ว ยากที่เราจะรู้ได้ เพราะต้องอาศัยหลักฐานจากการศึกษามาเทียบเคียงในการกำหนดความจริงว่า สภาวะที่เรารู้เราเห็นนี้ เป็นความจริงหรือไม่ อาการที่เราไม่รู้ความจริงของตัวเราเองนี้แหละ คือ**ตัวอวิชชา** และจะขอเรียนเรื่องอวิชชาอีกคำหนึ่ง อวิชชานี้ไม่รู้อะไร?

ที่เรียกว่า **อวิชชา** ไม่ใช่หมายความว่าไม่รู้อะไรทุกอย่าง ไม่ใช่ว่า คนนี้ชื่ออะไรก็ไม่รู้ สิ่งนี้

เรียกว่า อะไรก็ไม่รู้ คนนั้นอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่ใช่อย่างนั้นนะคะ

อวิชชา นี้คือ **ไม่รู้จักตัวเรานี่เอง** ไม่รู้จักความจริงของสภาวะ ที่เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั่นเอง ตามหลักฐานในพุทธศาสนาที่ยกขึ้นวางไว้ คือ**ความไม่รู้จักทุกข์** ไม่รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์, ไม่รู้จักที่ดับทุกข์ และไม่รู้จักเหตุที่จะให้ถึงที่ดับทุกข์

ไม่รู้จักทุกข์อย่างไร? คือ ไม่รู้จักนามรูป ไม่รู้จักนามรูปอย่างไร? คือ ไม่รู้จักขันธ์ ๕ ไม่รู้จักขันธ์ ๕ อย่างไร? คือ ไม่รู้จักอัตตภาพของเราเอง เพราะฉะนั้น **อวิชชา** คือ **ไม่รู้จักตัวเรา**นี่เอง ที่กล่าวว่า อวิชชา คือความไม่รู้นั้นเป็นการไม่รู้สภาวธรรมจริงๆ ไม่รู้เลยว่า ตัวเรานี้มีมาด้วยเหตุอะไร และหมดไปด้วยเหตุอะไร ตลอดจนการเห็น, การได้ยิน, ได้กลิ่น, รู้รสสัมผัสทุกสิ่งทุกอย่างไม่รู้ทั้งนั้น แม้แต่การนั่ง, นอน, ยืน, เดิน, กินข้าว, อาบน้ำ, ถ่ายอุจจาระ,

ปัสสาวะ ก็ไม่รู้ว่า ที่ทำไปด้วยเหตุอะไร หรือ เพราะเหตุอะไร จึงต้องทำอย่างนั้น ถ้าไม่รู้แล้ว ก็ย่อมไม่รู้เรื่อยมาจนถึงเดี๋ยวนี้

อันนี้ก็นึกว่า บางท่านก็เป็นเส้นผมบังภูเขา เพราะเราก็ใช้สอยอยู่เสมอตั้งแต่เกิดมา ทำไม จะว่าไม่รู้ แต่ถ้าเอาเหตุผลเข้าจริงๆ แล้วก็ไม่รู้ จริงๆ เหมือนกัน อันนี้จึงเป็นอีกข้อหนึ่ง ที่ทำให้ เราไม่เข้าใจถึงความหมายในพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงเห็นว่า คำนี้เป็นคำที่ สำคัญในพุทธศาสนาที่ว่า **มีตนเป็นที่พึ่ง** ขอให้ ทุกท่านจงพยายามให้มีตนเป็นที่พึ่งตามลำดับ อย่างน้อยก็มี**ศีล**เป็นที่พึ่ง

เราจะเชื่อมั่นได้อย่างไรกันว่า**ศีล**เป็นที่พึ่ง แก่เราได้จริงๆ หรือ สามารถจะนำความสุขมาให้ เราได้จริงๆ เราก็ต้องพิสูจน์ความจริงด้วย การเปรียบเทียบกับคนอื่น เช่นว่า คนอื่นที่เขามี ศีล เขามีความสุขไหม เราอยู่กับคนมีศีล เรามี ความสุขไหม? เราต้องนึกถึงตัวของเราเองก่อน

อย่างนี้ เราก็รู้สึกว่า เรามีสุข ทีนี้ถ้าเรามีศีลบ้าง คนอื่นจะมีสุขไหม คนอื่นก็ต้องมีสุขด้วย

เดี๋ยวนี้ เราถือว่า ถ้าเรามีศีลแล้ว เราไม่มีความสุข แต่ถ้าคนอื่นมีศีลแล้ว เรามีความสุข มันเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น พยายามให้คนอื่นถือศีล แต่ตัวเราไม่ถือศีลก็ได้

อันนี้ก็เป็นความเห็นผิดอันหนึ่ง ที่เห็นเข้าข้างตนเองเลย โดยที่ถูกแล้ว ต้องเอาตัวของตัวเข้าไปวัดความถูกต้อง เป็นไม่มีผิดเลย ทุกอย่างที่เราทำไป ลองวัดดูว่า ถ้าคนอื่นเขาทำกับเราอย่างนี้ เราชอบหรือไม่ชอบ เพราะคนอื่นกับเรามีความรู้สึกเหมือนกัน ไม่มีผิดกันเลย

เพราะฉะนั้น ถ้าเราไม่ชอบ เราก็ไม่ทำ เพราะคนอื่นเขาก็ไม่ชอบเหมือนกับเรา ถ้าใครทำให้เราอย่างนี้ เราชอบ แล้วเราก็พยายามทำสิ่งที่เราชอบนั้นให้กับคนอื่นบ้าง คนอื่นก็ชอบเหมือนกันกับเรา ถ้าเราทำได้ดังนี้ด้วยกันทุกคน โลกทั้งโลกก็ต้องเป็นสุขแน่นอน

ฉะนั้น การที่จะรู้ว่า การกระทำอย่างนี้

ผิดหรือถูก เป็นธรรมที่ชอบ หรือเป็นธรรมที่ไม่ชอบ ก็ขอให้เอาตัวเราเป็นเครื่องวัด ตัวเรานี้แหละ จึงมีความสำคัญในทุกสิ่งทุกอย่าง ท่านจึงตรัสไว้ว่า**จงมีตนเป็นที่พึ่ง**

เท่าที่ดิฉันได้พูดมานี้ ก็เห็นว่า จะพอควรแก่เวลาแล้ว ความจริง ในเรื่อง**ธรรมะ**นี้ ไม่จำเป็นต้องพูดมากมายอะไรนัก ขอให้มีความเข้าใจกันจริงๆ จังๆ สักข้อสองข้อก็พอ แต่ขอให้เข้าใจจริงๆ อย่างนี้ ก็รู้สึกว่า จะเป็นประโยชน์มากพอ

เพราะฉะนั้น ในที่สุดนี้ ดิฉันก็ขอพรของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ท่านได้ประทานไว้ว่า "ธรรมอันใดที่เป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญ ขอธรรมะอันนั้นจงเป็นของท่าน ขอจงได้ประสบธรรมอันนั้นด้วยกันทุกๆ ท่าน เทอญฯ."

❖ ❖ ❖

พุทธวงศ์

(ตอนที่ ๖)

พระปทุมุตตระ

โดย ***ดร.ช่วย กรรณวัฒน์***

❖ ❖ ❖

เมื่อพระนารทพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มนุษย์โลกว่างจากพระพุทธศาสนาเป็นเวลาหนึ่งอสงไขยกัป ต่อจากนั้นพระปทุมุตตระพุทธเจ้าก็อุบัติขึ้น หลังจากที่เวลาได้ล่วงเลยมาแล้ว ๔ อสงไขยกัป ดังที่กล่าวไว้ในพุทธวงศ์ตอนก่อนๆ ก็มาถึงจุดเวลาที่อยู่ก่อนภัทรกัปของเราหนึ่งแสนกัป หรือนัยหนึ่งว่าพระ

ปทุมุตตระพุทธเจ้าได้ทรงอุบัติขึ้นเมื่อแสนกัป
ที่ล่วงแล้วมานี้เอง นับว่าใกล้เข้ามาแล้ว
สำหรับกาลเวลาของสังสารวัฏ

พระปทุมุตตระ ทรงประสูติ ณ กรุงหังสวดี พระชนกและพระชนนี คือ พระอานันทะและพระนางสุชาดา ในขณะทรงสมภพ ดอกบัวได้หล่นลงมาประหนึ่งฝนตกทั่วหมื่นจักรวาลอันเป็นชาติเขตของพระพุทธเจ้า เมื่อยังครองฆราวาสวิสัยอยู่ ท่านได้อภิเษกสมรสกับพระนางวสุทัตตาเทวี และเมื่อพระอุตตรกุมารประสูติ พระองค์ก็ทรงเห็นนิมิตทั้ง ๔ และมีพระดำริจะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ขณะนั้น พระองค์ทรงมีอายุได้ ๑๐,๐๐๐ ปี พอทรงดำริ เช่นนั้น ปราสาทที่ประทับอยู่ก็ลอยขึ้นเหมือนจักรของช่างหม้อไปในห้วงนภากาศ และไปลงมาชายป่าแห่งหนึ่ง แล้วพระองค์ก็ทรงผนวชในปราสาทนั้นเอง ห่มผ้ากาสายะที่เทวดานำมาถวาย แล้วทรงเสด็จ

ลงจากปราสาท ส่วนปราสาทนั้นก็ลอยกลับไปตั้งอยู่ที่เดิมในพระราชวัง

หลังจากที่บำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน พระองค์ก็บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ และทรงยับยั้งอยู่ที่โพธิบัลลังก์เป็นเวลา ๗ วัน เมื่อพระองค์เสด็จลุกจากโพธิบัลลังก์ พอยกพระบาทขึ้นเพื่อวางบนมหาปฐพี ดอกบัวขนาดใหญ่พร้อมเกษรและช่อก็ผุดขึ้นรองรับละอองเกษรพลุ่งขึ้นโปรยรดพระสรีระ ทุกๆ ก้าวที่พระองค์ประสงค์จะเสด็จไป โดยเหตุนี้พระองค์จึงได้รับขนานนามว่า **ปทุมุตตระ**

เมื่อได้รับอาราธนาจากท้าวมหาพรหมแล้ว พระปทุมุตตระพุทธเจ้าได้ตรวจดูสัตว์โลกทั้งหลายผู้จะรองรับพระธรรมเทศนาได้ ทรงเห็นเจ้าชาย ๒ พระองค์ คือ เทวิละและสุชาตะแห่งกรุงมิถิลา ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าลุง และเห็นว่าทั้ง ๒ ท่านนี้ จะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระศาสนาต่อไป จึงได้

เสด็จโดยทางอากาศไปลงที่พระราชอุทยาน กรุงมิถิลา พระราชโอรสทั้ง ๒ ครั้นทราบว่า พระปทุมุตตระโอรสของพระเจ้าอาได้ทรงผนวช ทรงบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว และบัดนี้ได้เสด็จมาถึงพระนคร ก็พากันไปเฝ้าพร้อมด้วยบริวาร พระปทุมุตตระทรงประกาศพระธรรมจักร์ ณ ที่นั้น ครั้งนั้น ธรรมาภิสมัย ได้มีแก่มนุษย์และเทวดาแสนโกฏิ นับเป็นครั้งที่ ๑

ต่อมา พระองค์ทรงเสด็จธรรมในสมาคมของสรทดาบส ทรงยังให้มนุษย์และเทวดาสามล้านเจ็ดแสนได้ดื่มอมตธรรม นี่เป็นธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๒

เมื่อพระปทุมุตตระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสงเคราะห์พระชนก คือพระเจ้าอานันทะ ซึ่งประทับอยู่ ณ กรุงหังสวดี ที่นั้น พระองค์เสด็จจงกรม ณ รัตนจงกรม ในห้วงนภากาศ และได้แสดงพุทธวงศ์โปรดพระประยูรญาติ

ครั้งนั้น ธรรมาภิสมัย ครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์ห้าล้าน

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่จะแสดงพุทธวงศ์ในระหว่างหมู่ญาติเท่านั้น

พระปทุมุตตระพุทธเจ้า ทรงมีสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ เป็นคืนวันเพ็ญมาฆบูรณมี พระองค์ทรงยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงท่ามกลางภิกษุแสนโกฏิ ณ ราชอุทยาน กรุงมิถิลา

ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจำพรรษา ณ ยอดเขา เวภารบรรพต มหาชนเป็นจำนวนมากไปเที่ยวชมบรรพต พระองค์ทรงแสดงธรรมโปรด ทรงยังชนเก้าหมื่นโกฏิให้บวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในที่ประชุมสงฆ์นั้นเอง ทรงยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง

ครั้งที่ ๓ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จจาริกไปตามชนบท ภิกษุแปดหมื่นโกฏิได้มาประชุมกัน พระพุทธองค์ทรงยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงในที่ประชุมสงฆ์นั้น เป็นสาวกสันนิบาต

พระปทุมุตตระพุทธเจ้าทรงมีบารมีมาก ในศาสนาของพระองค์ไม่มีความวุ่นวาย ว่างเปล่าจากพวกเดียรถีย์ งดงามด้วยพระอรหันต์ ผู้ที่ได้อุปสมบทแล้วมักจะบรรลุอรหัตตผลเป็นธรรมดา มหาชนทั่วไปอย่างน้อยก็ถือศีลห้า พระองค์ได้ช่วยเหลือสัตว์เป็นจำนวนมากให้ข้ามพ้นโอฆสงสาร

พระปทุมุตตระ มีพระอัครสาวก คือ พระเทวิละ และพระสุชาตะ พระอุปัฏฐาก ชื่อ สุมนะ พระอัครสาวิกา ชื่อ พระอมิตาและพระอสมา พระองค์มีพระสรีระสูง ๕๘ ศอก โดยปกติมีรัศมีแผ่ไป ๑๒ โยชน์โดยรอบ ไม่มีอะไรกันได้ พระองค์มีพระชนมายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี และเสด็จดับขันธปรินิพพานที่วิหารนันทาราม

พระบรมศาสดาของเราเสวยพระชาติเป็นพระราชา ชื่อ **ชฎิล** ปกครองแคว้นหนึ่ง

เนื่องจากพระปทุมุตตระพุทธเจ้าได้ทรงอุบัติขึ้นเมื่อแสนกัปที่ล่วงแล้ว ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สาวกผู้มีปุพเพนิวาสานุสติญาณสามารถระลึกไปถึงได้ ฉะนั้น ผู้ใดศึกษาประวัติของเอตทัคคบุคคล จะเห็นว่า มหาสาวก มหาสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา เป็นจำนวนมากที่ได้มีโอกาสเห็นตัวอย่างที่ประทับใจ และตั้งความปรารถนาไว้ ต่อพระปทุมุตตระพุทธเจ้าเป็นจุดเริ่มต้น และมาสำเร็จผลในพุทธูปปาทกาลของเรา จะขอยกตัวบางกรณี

ในเอตทัคคปาลิ อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต กล่าวว่า เมื่อแสนกัปล่วงแล้ว กุลบุตรผู้หนึ่งไปฟังธรรมร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในกรุงหังสวดี และได้เห็นพระปทุมุตตรพุทธเจ้า ทรงสถาปนาภิกษุรูปหนึ่งผู้แทงตลอดธรรมก่อนผู้อื่นใดในศาสนาของพระองค์ไว้ในคำเอตทัคคะ ทางรัตตัญญู ผู้รู้ราตรีนาน เขา

รู้สึกประทับใจ และปรารถนาเป็นเลิศเช่นนั้นบ้าง เขาได้ถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น และได้รับรองพุทธพยากรณ์รับรองด้วย ในพุทธูปปาทกาลของเรา กุลบุตรผู้นี้ คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นองค์แรก

ครั้งหนึ่ง เมื่อพระปทุมุตตระประทับอยู่ ณ เขมมฤคทายวัน เวเทหะ กฎุมภีผู้หนึ่งได้เข้าไปเฝ้าฟังธรรม ขณะนั้น พระศาสดากำลังทรงสถาปนาพระมหานิสภเถระไว้ในตำแหน่งผู้เลิศทางปฏิบัติธุดงค์ เขาได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยสาวกทั้งหมดไปฉันภัตตาหารที่บ้านของเขาในวันรุ่งขึ้น พอถึงเวลาอาหารในวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายก็ไปรับบาตรและฉันที่บ้านของเวเทหะ แต่พระมหานิสภเถระรับบาตรแล้วก็กลับออกไป เวเทหะก็เข้าไปนิมนต์ให้ท่านฉันอยู่ที่บ้านอ้างว่าพระพุทธเจ้าก็อยู่ ท่านก็ตอบ

ว่า "ไม่ควรนะอุบาสก" แล้วก็ออกไป เวเทหะก็กราบทูลให้พระพุทธเจ้าทราบ พระปทุมุตตรพุทธเจ้า ตรัสว่า นิสภะ ถือธุดงค์ไม่นั่งคอยภิกษาในเรือน ไม่อยู่ในชายคาบ้านไม่อยู่ในที่มุงที่บัง จะอยู่ในป่าและอยู่กลางแจ้งเท่านั้น เวเทหะฟังแล้วก็ประทับใจยิ่งขึ้นไปอีกและตั้งความปรารถนาจะเป็นผู้เลิศทางธุดงค์บ้าง ในพุทธูปปาทกาลของเรานี้ ท่าน คือพระมหากัสสป

กุลบุตรผู้หนึ่ง เกิดในตระกูลที่มีโภคะมากในกรุงหังสวดี วันหนึ่งเขาไปวิหารเพื่อฟังธรรมเขาได้เห็นพระปทุมุตตระทรงสถาปนาพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้เลิศทางมีเสียงไพเราะเขารู้สึกอัศจรรย์ และตั้งจิตอธิษฐานว่า ต่อไปในอนาคต ขอเป็นยอดของภิกษุผู้มีเสียงไพเราะในศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งเขาได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ๗ วัน ได้ตั้งความปรารถนาดัง

กล่าวและได้รับพุทธพยากรณ์ด้วย ต่อมาในชาติที่เป็นนกดุเหว่า ก็ได้ถวายมะม่วงผลหนึ่งแก่พระวิปัสสีพุทธเจ้า ในพุทธูปปาทกาลนี้ท่านผู้นี้ คือ พระฉกุณฏกภัททิยเถระ

ยังมีพระมหาสาวก มหาสาวิกา อุบาสก อุบบาสิกา อีกเป็นอันมากที่ได้ตั้งความปรารถนาว่าจะเป็นเลิศทางใดทางหนึ่ง เมื่อแสนกัปที่ล่วงแล้ว ต่อหน้าพระปทุมุตตรพุทธเจ้า แต่มาสำเร็จผลในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าของเรา

แต่พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร ได้ตั้งความปรารถนาไว้ในศาสนาของพระอโนมหัสสี เมื่อหนึ่งอสงไขยแสนกัปที่ล่วงมาแล้ว นานกว่ามหาสาวกองค์อื่นๆ เพราะท่านเป็นอัครสาวก

❖❖❖

คติธรรม

สุวิชาโน ภวํ โหติ ทุวิชาโน ปราภโว
ธมฺมกาโม ภวํ โหติ ธมฺเทสฺสี ปราภโว

ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ ผู้รู้ชั่วเป็นผู้เสื่อม
ผู้ใคร่ธรรมเป็นผู้เจริญ ผู้ชังธรรมเป็นผู้เสื่อม
(พุทธภาษิต จาก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ปราภวสูตร)

ผู้รู้ดี ย่อมจะมี ความเจริญ
สุขสรรเสริญ และลาภยศ ปรากฏแน่
ผู้รู้ชั่ว จะพาตัว ให้เสื่อมแล
สมควรแท้ ต้องแก้ไข ให้รู้ดี
ผู้ใคร่ธรรม จะเจริญ เพลิดเพลินสุข
มวลความทุกข์ ทั้งหลาย ห่างหายหนี
ผู้ชังธรรม นั้นไซร้ ไม่มีดี
ทำชีวี ให้เสื่อมทราม ไม่งามเลย❖

ความรู้ในโลกนี้มีมากมายหลายอย่าง มีทั้งดีและชั่ว มีทั้งถูกและผิด คำว่ารู้ดี หมายถึงรู้เรื่องที่ดีมีประโยชน์ เรื่องที่ดีมีประโยชน์นี้ เป็นคำสอนที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนานี้เอง คำสอนในพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ มีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ สัจจะ เป็นความจริง และ อัตถะมีประโยชน์ สัจจะก็มี ๒ อย่าง คือ สมมติสัจจะ จริงโดยสมมติ และปรมัตถสัจจะ จริงโดยปรมัตถ์ สำหรับอัตถะ คือ ประโยชน์มี ๓ อย่าง คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในภายหน้า และปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างสูงสุด คือพ้นจากทุกข์ทั้งปวง แต่การจะรู้คำสั่งสอนในพุทธศาสนาได้ดี ก็ต้องอาศัยการสดับรับฟังและต้องฟังให้ดี จึงจะเกิดปัญญาได้ ดังธรรมภาษิตว่า **สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ ฟังให้ดีจะได้**

ปัญญา การฟังที่ดีนั้น มีองค์ประกอบ ๕ อย่าง คือ

๑. น กถํ ปริโภติ *ไม่ดูแคลนเรื่องที่ดี*

๒. น กถิกํ ปริโภติ *ไม่ดูแคลนผู้แสดง*

๓. น อตฺตานํ ปริโภติ *ไม่ดูแคลนตนเอง*

๔. อวิกฺขิตฺตจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ เอกคฺคจิตฺโต *มีจิตเป็นหนึ่งแน่ ไม่ซัดส่ายในขณะที่ฟังธรรม*

๕. โยนิโส มนสิ กโรติ *ทำในใจโดยแยบคาย*

การดูแคลน จะเรียกว่าดูถูก หรือเรียกรวมว่า ดูถูกดูแคลนก็ได้ หมายถึงแสดงอาการเป็นเชิงดูหมิ่นหรือเหยียดหยาม ในขณะที่ฟังธรรม ไม่ควรดูแคลนเรื่องที่กำลังฟังอยู่ ไม่ควรดูแคลนผู้แสดง และไม่ควรดูแคลนตนเองด้วย เพราะเมื่อดูแคลนแล้วจะขาดความสนใจในการฟัง มีความเคารพ ไม่ดูแคลนในเรื่องทั้ง ๓ อย่าง ดังกล่าวแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์จากการฟังและมีปัญญาเกิดได้

สมาธิในการฟัง ก็มีความสำคัญมิใช่น้อย เพราะถ้ามีจิตคิดฟุ้งซ่านไปในอารมณ์อื่นๆ หรือมีจิตหดหู่ ง่วงเหงาเสียแล้ว ก็ไม่สามารถจะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมที่ฟังนั้นได้ ฉะนั้น เมื่อฟังธรรมเรื่องใด ก็ต้องมีความตั้งใจเอาใจจดจ่อแต่เรื่องที่ฟังนั้น ก็จะทำให้เกิดปัญญามีความรู้ความเข้าใจในธรรมนั้นเป็นอย่างดีได้

โยนิโสมนสิการ คือการทำในใจโดยแยบคาย หมายถึงเมื่อฟังแล้วก็มีความคิดพิจารณาธรรมนั้น อย่างละเอียดถี่ถ้วน ก็จะทำให้เกิดปัญญา ที่เรียกว่า **สุตมยปัญญา** ปัญญาที่เกิดจากการฟัง เกิดจินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากความคิด และเมื่อปฏิบัติตามก็จะเกิดภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนา หรือจะกล่าวอีกนัยว่าทำให้เกิดปัญญา ในขั้นปริยัติ เกิดปัญญาในการปฏิบัติ ตลอดถึงปัญญาในการรู้แจ้งแทง

ตลอดที่เรียกว่า**ปฏิเวธ** ในสมัยพุทธกาลนั้น มีบุคคลที่ฟังธรรมแล้วได้บรรลุมรรคผลในขณะที่ฟังนั้นเอง มีอยู่เป็นอันมาก

คำว่า ผู้รู้ชั่วจะเสื่อมนั้น หมายถึงรู้เรื่องที่ไม่ดี ไม่มีประโยชน์ เป็นความรู้ที่ได้จากคนพาล เช่น คำที่สอนว่า บาปบุญในโลกนี้ไม่มี ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป คุณของมารดาบิดาไม่มี นรกสวรรค์ไม่มี ดังนี้เป็นต้น คำสอนประเภทนี้มีอยู่ในโลก เป็นคำสอนที่ไม่เป็นความจริง ไม่มีประโยชน์ มีแต่โทษ ถ้าผู้ใดไปรับฟังและหลงเชื่อแล้วก็จะทำให้เกิดความเห็นผิด และเป็นเหตุให้ทำความชั่วประพฤติทุจริตต่างๆ ทำให้ต้องประสบความทุกข์ความเสื่อมอย่างแน่แท้

คำว่า ผู้ใคร่ธรรมจะเจริญ ชังธรรมจะเสื่อมนั้น **ธรรม**ในที่นี้หมายถึงธรรมที่ดี เมื่อใคร่ธรรมก็จะทำแต่ความดี เป็นเหตุให้มีความสุขความเจริญ ดังธรรมภาษิตว่า

ธมฺมจารี สุขํ เสติ ผู้ประพฤติธรรม อยู่เป็นสุข แต่ถ้ารังเกียจหรือชังธรรมที่ดีเสียแล้ว ก็จะไม่ทำความดี แต่กลับนิยมอธรรมคือสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม หมายถึงความชั่วนั่นเอง ความชั่วหรือบาปนี้ เมื่อทำแล้วจะพาตัวให้ตกต่ำ พาให้ประสบความทุกข์ ดังธรรมภาษิตว่า **ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย ความสั่งสมบาป นำทุกข์มาให้** ดังนี้

เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดย่อมพยายามแสวงหาความรู้ที่ดี ซึ่งมีอยู่ในพุทธศาสนา เมื่อมีความรู้ดีแล้ว ก็พยายามตั้งตนอยู่ในการปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็จะทำให้พ้นจากความเสื่อม พ้นจากความทุกข์ ประสบความสุขความเจริญโดยแท้ ❖

ส. กรรณวัฒน์

แนวทางการพัฒนาจิต

โดย

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

(๒๒ เมษายน ๒๕๔๖)

❖ ❖ ❖

จิตคืออะไร?

จิตเป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ คือ รู้เห็น, รู้ได้ยิน, รู้กลิ่น, รู้รส, รู้ถูกต้องสัมผัส และรู้คิดนึก

ลักษณะโดยเฉพาะของจิต มีพระบาลี แสดงว่า

อารมฺมณวิชฺชานนลกฺขณํ มีการรู้อารมณ์ *เป็นลักษณะ*

ปุพฺพงฺคมรสํ เป็นประธานในธรรมทั้งปวง
เป็นกิจ

สนฺธานปจฺจุปฏฺฐานํ มีการเกิดดับสืบต่อกัน
ไม่ขาดสาย *เป็นผล*

นามรูปปทฏฺฐานํ มีนามรูป
เป็นเหตุใกล้ให้เกิด

ในคาถาธรรมบทแสดงธรรมชาติของจิตไว้
ดังนี้

ทูรงฺคมํ เอกจรํ อสรีรํ คุหาสยํ

เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา

ชนทั้งหลายใด จักระวังจิต ซึ่งไปไกล
ไปดวงเดียว ไม่มีสรีระ มีคูหาเป็นที่อาศัยไว้ได้
ชนทั้งหลายนั้นจะพ้นจากเครื่องแห่งมาร
(กิเลส)

จิตของสัตว์ทั้งหลายนอกจากจิตของ

พระอรหันต์แล้ว ย่อมถูกอาสวกิเลส (กิเลสที่หมักดองอยู่ในขันธสันดาน เหมือนสุรา) ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ และโมหะ ครอบงำอยู่เป็นประจำ ทำให้ไม่รู้ความจริงของนามรูป แล้วยังเกิดความสำคัญผิดว่า รูปนามขันธ์ ๕ เป็นอัตตาตัวเรา (อัตตวิปลาส) มีความสวยงาม (สุภวิปลาส) ให้ความสุขแก่เราได้ (สุขวิปลาส) และมีความเที่ยงถาวร (นิจจวิปลาส)

วิปลาสธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ มีอัตตวิปลาส เป็นต้น เกิดจากกิเลสอย่างละเอียดที่ครอบงำสัตว์ทั้งหลายให้วิปลาสไปจากรูปนามตามความเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา

เมื่อได้รับอารมณ์ ทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กายและใจ ย่อมทำให้เกิดกิเลสอย่างกลาง คือ ความพอใจ หรือไม่พอใจ ในการรับอารมณ์นั้นได้เป็นกิเลสอย่างกลางที่อยู่ภายในใจ ยังไม่แสดงออกทางกาย และวาจา

แต่เมื่อกิเลสอย่างกลางมีกำลังแรงกล้ายิ่งขึ้น ก็จะแสดงออกทางกายหรือวาจาเป็นกิเลสอย่างหยาบ เป็นกายทุจริตและวจีทุจริตเกิดขึ้นได้ เพราะเหตุนั้น พระพุทธองค์ จึงให้ระวังรักษาจิตให้พ้นจากเครื่องผูกของมาร คือ กิเลส

กิเลสคืออะไร?

กิเลส คือ ธรรมชาติที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองเร่าร้อน ได้แก่ อกุสลเจตสิก ๑๔ อย่าง คือ โมหะ, อหิริกะ, อโนตตัปปะ, อุทธัจจะ, โลภะ, ทิฏฐิ, มานะ, โทสะ, อิสสา, มัจฉริยะ, กุกกุจจะ, ถีนะ, มิทธะ และวิจิกิจฉา โดยย่อแล้ว ได้แก่ อกุสลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ, โมหะ

กิเลสมี ๓ ขั้น คือ :-

อนุสัยกิเลส เป็นกิเลสอย่างละเอียดที่

ตามนอนเนื่องอยู่ในขันธสันดาน ที่ครอบงำสัตว์ทั้งหลายให้ตกอยู่ในวิปลาสธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ อัตตวิปลาส, สุภวิปลาส, สุขวิปลาส และนิจจวิปลาส อนุสัยกิเลสนี้จะละได้ด้วย ***ปัญญา*** เริ่มแต่วิปัสสนาปัญญาเป็นต้นไป

ปริยุฏฐานกิเลส เป็นกิเลสอย่างกลาง เกิดขึ้นในขณะรับอารมณ์ทางทวาร ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย และใจ ทำให้เกิดความยินดียินร้ายขึ้นภายในจิตใจของตน ปริยุฏฐานกิเลสนี้ จะละได้ด้วยอำนาจของ **สมาธิ** ขั้นอุปจารสมาธิถึงอัปปนาสมาธิ ข่มกิเลสนิวรณ์ อันเป็นกิเลสอย่างกลางนี้ให้สงบระงับลงได้ ตราบที่สมาธิยังมีกำลังข่มกิเลสนั้นไว้ ถ้าเลิกทำสมาธิแล้ว กิเลสก็อาจฟูขึ้นมาใหม่ได้ ปริยุฏฐานกิเลสนี้ เกิดขึ้นได้จากอนุสัยกิเลสอย่างละเอียดนั่นเอง

วีติกกมกิเลส เป็นกิเลสอย่างหยาบที่แสดงออกทางกาย และวาจา เป็นกายทุจริตและวจีทุจริต มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติทางเพศ พูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่มีสาระประโยชน์ กิเลสอย่างหยาบนี้ ตัวเราองก็รู้ และแม้บุคคลอื่นก็รู้ได้ กิเลสอย่างหยาบนี้จะละได้ด้วย**ศีล**

การพัฒนาจิตหมายถึงอะไร?

การพัฒนาจิต คือ การทำจิตให้เจริญ หมายถึงทำจิตให้ปลอดภัยจากการถูกครอบงำของกิเลส จนถึงทำให้หมดจดจากกิเลส

ทำไมต้องมีการพัฒนาจิต?

เพราะธรรมดาจิตของสัตว์ทั้งหลาย ที่นอกจากจิตของพระอรหันต์แล้ว ย่อมถูก

ครอบงำด้วย **กิเลสอย่างละเอียด** อยู่เป็นประจำ เมื่อรับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ก็จะแปรสภาพเป็น **กิเลสอย่างกลาง** เป็นความยินดี ยินร้าย กรุ่นอยู่ภายในใจ เป็นไปกับความโลภ ความโกรธ ความหลง และเมื่อมีกำลังมากขึ้น ก็จะแปรสภาพเป็น **กิเลสอย่างหยาบ** แสดงออกเป็นการกระทำทางกายเป็นกายทุจริต แสดงออกทางวาจาเป็นวจีทุจริต ผิดศีลธรรม และผิดกฎหมายบ้านเมือง เป็นผลเสียหายทั้งแก่ตนเอง แก่ครอบครัว รวมถึงประเทศชาติ ต้องเสียงบประมาณตั้งผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ศาลสถิตยุติธรรม และทัณฑสถาน อีกมากมาย

การพัฒนาจิตจะทำได้อย่างไร?

ต้องอาศัยการสดับตรับฟัง พระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงประกาศสัจจธรรมตามความเป็นจริง เช่น

กุสลา ธมฺมา ธรรมที่เป็นกุสล ให้ผลเป็นความสุข มีอยู่
ได้แก่ *กุสลจิต ๒๑ เจตสิกที่ประกอบ ๓๘*

อกุสลา ธมฺมา ธรรมที่เป็นอกุสล ให้ผลเป็นความทุกข์ มีอยู่
ได้แก่ *อกุสลจิต ๑๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๗*

อพฺยากตา ธมฺมา ธรรมอื่นที่มิได้ทรงพยากรณ์ไว้เป็นกุสล และอกุสล ยังมีอยู่อีก
ได้แก่ *วิบากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิกที่ประกอบ ๓๘ รูป ๒๘ และนิพพาน*

ทรงวางหลักคำสอนพุทธศาสนาไว้ใน **โอวาทปาฏิโมกข์** ว่า

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํพุทฺธาน สาสนํ ฯ

พึงละบาปธรรมทั้งปวง หมั่นทำกุสลให้ถึงพร้อม ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส นี้เป็น

คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งปวง

เพื่อจะละกิเลส ทั้ง ๓ ประเภทนี้ ทรงตรัส ว่า :-

สีเลน วีติกฺกมนฺตํ ปริยุฏฺฐํ สมาธินา

ปญฺญาย อนุสยํ ฉนฺทํ คจฺเฉ นิพฺพานมุตฺตมํ

พึงทำลายกิเลสอย่างหยาบด้วย **ศีล** ทำลายกิเลสอย่างกลางด้วย **สมาธิ** ทำลายกิเลสอย่างละเอียดด้วย **ปัญญา** ก็จะถึงซึ่งพระนิพพานอันอุดม

การพัฒนาจิต ตามหลักคำสอนนี้จะต้องปฏิบัติอย่างไร?

พระพุทธองค์ตรัสไว้ ตามหลักคำสอนในมหาสติปัฏฐานสูตร ว่า:-

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสก ปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ

อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนทางที่ไปทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์หมดจด ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อความก้าวล่วงจากความโศก ความร่ำไห้ เพื่อความดับสิ้นไปจากความทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมวิเศษที่ควรรู้ เพื่อกระทำให้แจ้ง ซึ่งพระนิพพาน หนทางนั้น คือ สติปัฏฐาน ๔

สติปัฏฐาน คืออะไร?

สติ ด้วย, **ที่ตั้งของสติ** ด้วย ชื่อว่า **"สติปัฏฐาน"**

สติ เป็นธรรมชาติที่ระลึกรู้อารมณ์ จะต้องเป็นไปพร้อมกับ **สัมปชัญญะ** คือ **ปัญญา** และ**ความเพียร** คือ **วิริยะ** ให้ระลึกรู้เนืองๆ

ปัฏฐาน ที่ตั้งหรือที่รองรับของสติ

ตามสติปัฏฐาน มี ๔ ฐาน คือ **กาย เวทนา จิต** และ**ธรรม** โดยย่อ ได้แก่ **รูปธรรม** กับ **นามธรรม**

การเจริญสติปัฏฐาน คือ การระลึกรู้อารมณ์ที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรมที่กำลังปรากฏ อยู่เฉพาะหน้าที่เป็นอารมณ์ปัจจุบัน

สติ สัมปชัญญะ และ**วิริยะ** เป็นผู้เพ่งอารมณ์ เป็นตัวปฏิบัติธรรม ที่ได้แก่ **ศีล สมาธิ ปัญญา** ที่เป็นไปโดยพร้อมเพรียงกัน ในอารมณ์ของสติปัฏฐานอันเดียวกัน เป็นเหตุให้วิปัสสนาปัญญา เห็นนามรูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทำให้เบื่อหน่ายในสังขาร คือรูปนาม อันเป็นกองทุกข์ ทำให้อริยมัคมีองค์ ๘ ประชุมพร้อมกัน ทำให้แจ้งพระนิพพานพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

จิตที่พัฒนาแล้วจะมีผลอย่างไร?

การพัฒนาจิต ตามหลักคำสอนใน

พระพุทธศาสนานี้ จึงมีประโยชน์แก่ชีวิต ๓ ประการ คือ:-

ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ชาตินี้ ถ้าอบรมจิต ให้ตั้งอยู่กับทานกุศล ศีลกุศล และภาวนากุศล ในเบื้องต้น ทำให้ได้รับประโยชน์สุขในชาตินี้ เรียกว่า ได้รับ **มนุษย์สมบัติ**

สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า ทานกุศล ศีลกุศล ภาวนากุศล โดยเฉพาะ สมถภาวนา ที่เข้าถึงอัปปนาสมาธิ ฌานกุศลจิตเกิดขึ้น และฌานไม่เสื่อมก็ส่งผลให้ไปเกิดในพรหมโลกได้ ถ้าไม่ได้ฌานก็เกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา ในชาติหน้า เรียกว่าได้ **สวรรค์สมบัติ**

ปรมัตถประโยชน์ เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นพุทธประสงค์โดยตรง ที่จะรื้อสัตว์ขนสัตว์ ให้พ้นจากวัฏฏทุกข์ ต้องอาศัยกุศล

ในพุทธศาสนา ที่ต้องปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นไปโดยพร้อมเพรียงกัน ในอารมณ์ของสติปัฏฐาน นั่นเอง จึงจะได้รับ **นิพพานสมบัติ** อันจะทำให้พ้นจากความเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏทุกข์ได้แน่นอน

นี้เป็นแนวทางการพัฒนาจิต ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาโดยตรง

❖ ❖ ❖

ข่าวมูลนิธิฯ

❖❖❖

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ มีวัตถุประสงค์ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยตรง

ด้านคันถธุระ

๑. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ พระภิกษุ, สามเณร และแม่ชี ในหลักสูตรประจำ ๒ ปี ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ครบปีที่ ๑๖ และกำลังรับนักศึกษารุ่นที่ ๑๗ ขณะเขียนข่าวนี้ยังไม่ทราบจำนวนนักศึกษาที่แน่นอน

๒.จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนทั่วไป ๒ แห่ง คือ:-

๑) วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู

เป็นประจำทุกวัน

๒) วัดธาตุทอง สุขุมวิท เขตวัฒนา

ที่วิหารลิมปาภรณ์ ทุกเช้าวันอาทิตย์

เวลา ๐๘.๓๐-๑๓.๓๐น.

๓. เผยแพร่ธรรมะ ทางวิทยุกระจายเสียง ๓ แห่ง คือ :-

๑) สถานีวิทยุ พล.ม. ๒ คลื่น เอ.เอ็ม. ๙๖๓

วันจันทร์-อาทิตย์ เวลา ๐๖.๐๕น.-๐๖.๔๕ น.

วันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๒๐.๓๐ น.-๒๑.๐๐ น.

๒) สถานีวิทยุ กองพลที่ ๑

คลื่น เอ.เอ็ม. ๑๔๒๒

วันอาทิตย์ เวลา ๑๑.๑๐น.-๑๒.๐๐ น.

๓) สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน

คลื่น เอ.เอ็ม. ๗๔๗

วันพฤหัสบดี-ศุกร์ เวลา ๒๑.๐๕น.-๒๑.๓๐น.

๔. จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ "ปัญญาสาร" แจกเป็นวิทยาทาน ประมาณ ๓ เดือนต่อฉบับ บอกรับเป็นสมาชิกได้ โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงแต่ประการใด

๕. จัดการอบรมให้ความรู้พุทธศาสนาแก่คณะบุคคล, ครู อาจารย์, นักเรียน, นักศึกษา ที่ขอมาตามโอกาสอันสมควร ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์

๖. ขณะนี้มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ได้ยื่นเรื่องราวขอย้ายที่ตั้งมูลนิธิฯ จากเลขที่ ๒๗/๕๙ ซอยมิตรพัฒนา ต.บางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย ไปอยู่ที่ เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ ๒ ต. บางระทึก

อ.สามพราน จ.นครปฐม ยังรอการอนุมัติ

๗. มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ กำลังซ่อมแซมเรือนกรรมฐาน ซึ่งสร้างใช้งานมาแล้วเป็นเวลา ๑๘ ปีเศษ พื้นห้องเดิมเป็นกระเบื้องยาง เปลี่ยนเป็นกระเบื้องเซรามิค บานประตูห้องน้ำบุด้วยแผ่นอลูมิเนียมอย่างหนาทั้งหมด ๖๐ หลัง และซ่อมราวระเบียงรอบเรือนกรรมฐาน ซึ่งผุชำรุด เปลี่ยนเป็นราวแป๊บขนาด ๒ นิ้ว รอบเรือนกรรมฐาน ๑๓ หลัง กำลังซ่อมอยู่ยังไม่แล้วเสร็จ เฉพาะราวระเบียง

ด้านวิปัสสนาธุระ

๑. มูลนิธิฯ ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนา ณ เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ ๒ ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ มีเรือนกรรมฐานจำนวน ๖๐ หลัง ผู้มีความรู้ความเข้าใจปรมัตถธรรมตามสมควรเข้าปฏิบัติได้

๒. จำนวนผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๔๖ ดังนี้

พระภิกษุ	๖๕	รูป
สามเณร	๓	รูป
แม่ชี	๒๔	ท่าน
ฆราวาสชาย	๑๙	”
ฆราวาสหญิง	๖๒	”
รวมผู้ปฏิบัติ	**๑๗๓**	**ท่าน**

๓. จำนวนผู้เข้าอบรมวิปัสสนาระยะสั้น รุ่นที่ ๕๕ ระหว่างวันที่ ๑๘- ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๖ มีดังนี้ :-

พระภิกษุ	๓	รูป
แม่ชี	๑	ท่าน
ฆราวาสชาย	๑๒	”
ฆราวาสหญิง	๓๔	”
รวม	**๕๐**	**ท่าน**

ข่าวอนุโมทนา

❖ ❖ ❖

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออนุโมทนา ผู้อุปการะทะนุบำรุงพระพุทธศาสนากับมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ดังนี้ :-

๑. คุณน้าพวง เลื่อนลับ, อาจารย์นิยม ฤทธิ์เสือ, และนางสาวหทัยรัตน์ สำโรง รับเป็นประธานทอดผ้าป่าสามัคคี ในวันวิสาขบูชา วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เพื่อนำรายได้เป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรม ทางวิทยุกระจายเสียง ของมูลนิธิฯ ขออนุโมทนา.

๒. ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ให้เวลาในการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง กรมการรักษาดินแดน ขนาดคลื่น เอ.เอ็ม. ๗๔๗ ทุกวันพฤหัสดี-ศุกร์ เวลา ๒๑.๐๕-๒๑.๓๐น. ขออนุโมทนา.

๓. ผู้บริจาคซ่อมเรือนกรรมฐาน ดังรายนามต่อไปนี้

คุณพริ้มเพรา ธรรมมงคล บริจาค ๒๑๐,๐๐๐ บาท
พ.ญ.ราวดี วัฒกานนท์ " ๕๐,๐๐๐ "
คุณศจี บุญมา " ๕๐,๐๐๐ "
คุณอุมาพร-คุณสมชาย ชาติอาสา " ๒๒,๐๐๐ "
คุณสุทิน-คุณสุวรรณี ศรีถาวรสุข " ๕,๐๐๐ "
อ. ถนอม ศรีชญา " ๓,๐๐๐ "

ขออนุโมทนา.

๔. ผู้บริจาคแผ่นอลูมิเนียม บุประตูห้องน้ำเรือนกรรมฐาน พร้อมค่าแรง

คุณมานิต สาครินทร์ บริจาค ๑๐,๕๐๐ บาท
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม " ๑๐,๕๐๐ "

ขออนุโมทนา.

๕. คุณวรนุช วนโกสุม บริจาคหนังสือวิสุทธิ ๗ โดย อ.แนบ มหานีรานนท์ ๖๐๐ เล่ม มูลค่า ๒๔,๐๐๐ บาท และบริจาค

น้ำตาลทราย ๗๐ ก.ก. ข้าวสาร ๕๐ ก.ก.

น้ำมันพืชมรกต ๒ ลัง น้ำปลา ๔ ลัง

น้ำมันพืชขนาด ๕ ลิตร ๔๐ ขวด

น้ำปลาทิพย์รส ๕ แกลลอน

น้ำส้ม อ.ส.ร. ขนาด ๒๐๐ ลุกบาศก์ ซม. ๓ โหล

ผงซักฟอก ๔๘ กรัม ๓ แผง

น้ำหวานน้ำแดง ๑ โหล

น้ำดื่มขนาด ๐.๕ ลิตร ๑๖ โหล

สบู่เหลวซันไลน์ ๓,๘๐๐ ลบ.ซม. ๖ แกลลอน

สบู่เหลวซันไลน์ ๑๘๐ ลบ.ซม. ๔ โหล

วุ้นเส้น ๑๖ โหล เห็ดหูหนูขาว ๑ ก.ก.

เห็ดหูหนูแห้ง ๐.๕ ก.ก. เห็ดหอม ๐.๕ ก.ก.

ยาธาตุน้ำแดง ๑ ลัง

ยาพาราเซตเตอมอล กล่องละ ๑,๐๐๐ เม็ด ๔ กล่อง

รวมมูลค่า ๑๐,๐๐๐ บาท ขออนุโมทนา.

๖. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม บริจาค

น้ำตาลทราย ๕๐ ก.ก. ขออนุโมทนา.

๗. คุณสุดใจ นิตะพัฒน์ บริจาค
ไข่ไก่ ๖๐ ฟอง ขออนุโมทนา.

๘. คุณสายสมร วศินระพี บริจาคที่นอนปิคนิคฟองน้ำ ๒๖ หลัง มูลค่า ๗,๗๘๙.๖๐ บาท ขออนุโมทนา

๙. คุณพ่อกิม-คุณแม่สมพรรณ ตรีชั้น บริจาค น้ำดื่ม ๑๐ โหล ขออนุโมทนา

๑๐. คุณครูนวลทิพย์ ด่วนเครือ บริจาค น้ำดื่ม ๓.๕ โหล ขออนุโมทนา

๑๑. คุณเซี่ยมเฮียง แซ่หลิว บริจาค

ซอสปรุงรสแม็กกี้	๖ ขวด	๑๖๒.๐๐	บาท
ปลาทูน่า ๔ โหล, กระดาษทิชชู ๔ โหล			
ข้าวสาร	๓๐ ก.ก.	มูลค่า ๔๘๐	บาท
น้ำมันพืช	๑๒ ขวด	" ๔๓๐	"
น้ำปลาดี	๑๒ ขวด	" ๒๓๑	"
น้ำตาลทราย	๖ ถุง	" ๗๘	"

น้ำตาลทราย ๖ ถุง " ๗๖.๕๐ "

น้ำยาล้างจาน ๑๒ ถุง " ๒๒๗ "

เกลือป่น ๖ ถุง มูลค่า ๒๕.๕๐ บาท

น้ำส้มสายชู ๖ ขวด " ๑๑๒.๕๐ "

ซอสหอยนางรม ๖ ขวด " ๒๑๔.๕๐ "

ขออนุโมทนา

๑๒. คุณนฤมล สุขนิล บริจาค ปิ่นโตอลูมิเนียม ๑ เถา ขออนุโมทนา

๑๓. คุณวีรวรรณ หมอนเมือง, คุณธนารักษ์ โกสัลวัตร บริจาค น้ำตาลทราย ๒๐ ก.ก. มูลค่า ๒๖๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๔. คุณจุไรทิพย์ ธรรมะสมบัติ บริจาค ข้าวสาร ๒๕ ก.ก. มูลค่า ๓๕๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๕. อ.พัลลภา วิทยอุดม บริจาค น้ำตาลทราย ๒๐ ก.ก. ลำไยแห้ง ๑ ก.ก. มูลค่า ๓๖๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๖. คุณฐานุตรา วิทวัสพงศ์ธร และคุณรุจิรัศมิ์ ชัชวาลย์ปรีชา บริจาคเครื่องแฟกซ์ยี่ห้อชาร์พ ๑ เครื่อง มูลค่า ๓,๕๐๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๗. คุณบรรจง ส่งสวัสดิ์, คุณงามตา เด่นตระกูลวงศ์ และครอบครัว, คุณเม่งจู พึ่งพัฒนา และครอบครัว บริจาคม้านั่งซีเมนต์หินขัด ๔ ตัว มูลค่า ๑,๖๐๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๘. เจ้าภาพเลี้ยงภัตตาหาร พระภิกษุ, สามเณร, แม่ชี และผู้ปฏิบัติธรรมที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบฯ ระหว่างเดือน มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๖ จำนวน ๙๕ ราย มูลค่า ๑๗๐,๐๐๐ บาท ขออนุโมทนา

๑๙. ผู้บริจาคสมทบทุนมูลนิธิฯ, ทุนอาหารผู้ปฏิบัติ และเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียงพล.ม.๒ และกองพลที่๑ ดังรายนามข้างท้ายนี้

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของทุกท่าน และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่าน จงประสบความสุข ความเจริญในธรรม และมีสติปัญญาสามารถเฉลียวฉลาดในพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงถึงความพ้นทุกข์โดยเร็วพลันด้วยกันทุกท่านด้วย เทอญฯ

❖ ❖ ❖

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี
ประธานกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

รายนามผู้บริจาค

ค่าสถานีวิทยุกระจายเสียง

เดือนมกราคม-เดือนมีนาคม ๒๕๔๖

รวม ๑๑๔ ราย เป็นเงิน ๔๘,๘๕๕ บาท

❖ ❖ ❖

๑. รายละ ๒,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณฉลวย กองกูล

๒. รายละ ๑,๔๐๐ บาท ๑ ราย

คุณคนึง แสงกระจ่าง และคุณยุพิน ฐิติวรรธนะกุล

๓. รายละ ๑,๐๐๐ บาท ๙ ราย

ศ.นพ. ณรงค์-พญ. ปราณี สิงห์ประเสริฐ

พ.อ.(พิเศษ) ประยูร มณฑาพันธ์

คุณสุมณฑา กระจาดทอง

คุณจิรวรรณ คุณะเกษม

คุณหรรษา เสียงสุคนธ์

คุณรักถิ่น สังขดิถี

คุณธงชัย-คุณลำดวน-คุณพงา อดทน

คุณสิทธิชัย-คุณวลี รามณรงค์

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

๔. รายละ ๖๐๐ บาท ๒ ราย

คุณวราภรณ์ ชุณหศรีวงศ์

คุณสมปอง หลเมฆ

๕. รายละ ๕๕๕ บาท ๑ ราย

คุณรังษี กานตานันท

๖. รายละ ๕๒๐ บาท ๑ ราย

คณะศิษย์ อ.เฉลียว วัดโกโรโกโส จ.อยุธยา

๗. รายละ ๕๐๐ บาท ๒๒ ราย

คุณสมพงษ์ เจียมเรือน

คุณยุพร จันนานนท์ และครอบครัว

คุณดำเกิง-คุณบุญมา วงศ์มหาเจิม และครอบครัว

ร.ต.ต. เถลิง นิยางกูร

คุณยายทองสุข วัลลิกุล

คุณประมูล-คุณผานิต วิเชียรสินธุ์

คุณชร ภวจันทร์รัศมี

ดร.ราชินทร์ จันทร์สิงหกุล

ม.ร.ว.อุรวสี มานะวิท

คุณมาลัย-คุณอำพล ตันดิลก และครอบครัว

คุณมิ่ง-คุณเผอิญ กฤตยะโสภณ

คุณลำดวน อดทน

น.พ.สุรเดช คงคาสุวรรณ

คุณอรุณวรรณ ภาทะวัฒนาพันธ์

คุณเกษม-คุณอุทัย คงเจริญ

คุณประไพ ยศศะทัต

อาจารย์อุไร-พญ.อรศรี-ทพ.พญ.อรอุมา ชุติเนตร

คุณกฤตพร-คุณวิมลรัตน์-คุณวีรวรรณ คงสุวรรณ

คุณศรี เผ่าทองจีน

คุณวัลฏา อิ่มอมรพงศ์

คุณวรนุช วนโกสุม

คุณกิติวีณ์ ชลาภิรมย์

๘. รายละ ๔๐๐ บาท ๒ ราย

คุณสาธิต

คุณเสงี่ยม โสมารา

๙. รายละ ๓๐๐ บาท ๗ ราย

ครอบครัวโอวาทวรัญญู

คุณกอบแก้ว โชติกุญชร

คุณมัทนา โชติกุญชร

พระประไพ อุชจาโร

คุณประเสริฐ-คุณไพเราะ อิ่มสุดใจ

คุณพัลลภา วิทยอุดม

๑๐. รายละ ๒๕๐ บาท ๑ ราย

คุณรวงทอง ชัยประสบ

๑๑. รายละ ๒๐๐ บาท ๒๙ ราย

คุณเสริมศรี พงศ์พนิตานนท์

คุณประเสริฐ-คุณไพเราะ อิ่มสุดใจ

คุณวิมล แก้วคีรี

คุณลั้ง แซ่ลิ้ม

คุณพงษ์เทพ จินดาธนานนท์

คุณมัลลิกา จงวิจักขณ์

คุณโกวิท เกตุโกวิทย์

คุณวัฒนา ประเสริฐสินธุ์

คุณจารุวรรณ สุวานิช

คุณมนัส-คุณสุนทรี เมนะสุต

บริษัทไชยกูลอะไหล่ยนต์ จำกัด

คุณวรรณา ปั้นทองคำ-คุณเผ็ด ชัยนคร

อ.พัลลภ วิทยอุดม

คุณกิ่งแก้ว ศิริพละ

คุณบุญศรี ธารีลาภ

คุณยอด เกตุสุวรรณ

คุณสมควร วัฒนพิทยกุล

หลวงตาโท วัดโมกข์

คุณพนิดา พิริยะวงศ์

พ.อ.เกียรติ เพ็ญกิติ

พ.ท.สุชาติ ตั้งสมบัติยุทธ์

คุณบุญทัย รุญเจริญ

คุณณรงค์ศักดิ์ โคกสลด

คุณดำเกิง-คุณบุญมา วงศ์มหาเจิม

คุณสุกัญญา ยั่งยืนสุข

คุณอินทิรา พินิจวิเทศภัณฑ์

คุณสุนทร แช่มแสงอิน

คุณบุศรา ศรีเพ็ญ

คุณสมชัย ศรีจักรวาล

๑๒. รายละ ๑๕๐ บาท ๑ ราย

คุณบวรลักษณ์ ศุภกิจจารักษ์

๑๓. รายละ ๑๐๐ บาท ๓๓ ราย

คุณมัลลิกา จงวิจักษ์

คุณวิชิต สุพันธวณิช

คุณทวีศักดิ์ บัวศรี

คุณเชาวน์ ธรมธัช (พอ.พิเศษ)

คุณมณฑา พูนทวี

คุณวิโรจน์ ฉายานพคุณ

คุณไพเราะ อิ่มสุดใจ

คุณสมศรี-พระกอบพงศ์

คุณประจวบ อิศรางกูร ณ อยุธยา

คุณสุชาดา-คุณภัทรวรรณ พงโศธร

คุณสถาพร อานัติวงศ์

คุณนงลักษณ์ ทองเจริญ

คุณวรวรรณ อิ่มอมรพงศ์

คุณยุพเยาว์ ธูปสุวรรณ

คุณฐากร โสมขันเงิน

คุณพรพิศ ประดิษฐ์พงศ์

คุณอาภรณ์ อาภาศัพท์กุล

คุณอังคณา ศรีขจร

คุณณรงค์ศักดิ์ โคกสลุด

คุณสุริยันต์ รัตนโยธา

คุณสำรวย รัตนโชติ

คุณเชาวลิต

คุณวราภรณ์ วงศ์ชัยบูรณ์

คุณวิรวัชร์ สิริวัฒน์ธนกุล

คุณวริศรา โรจนันทร

คุณอำภา ตันติสิระ

คุณจุลเทพ ศุภทวีวุฒิ

คุณประสบสุข พ่วงสาคร

คุณลือชัย มหมณีขจร

คุณประสาธณ์-คุณอรพินท์ สาธอุไร

คุณเลิศหล้า คุณเดชมาก

คุณบุญณิฐศักดิ์ ทวิพัฒน์

คุณเขมรัตน์ อนุรักษ์

๑๔. รายละ ๕๐ บาท ๓ ราย

คุณบรรเจิด แสงกระจ่าง

คุณทิพย์วัลย์ คล้ายบ้านใหม่

คุณนวพร จิรทวีวงศ์

๑๕ รายละ ๓๐ บาท ๑ ราย

คุณสุนทร ปรีดารัตน์

❖ ❖ ❖

รายนามผู้บริจาค

ทุนมูลนิธิ และ ทุนค่าอาหาร

เดือนมกราคม-เดือนมีนาคม ๒๕๔๖

รวม ๑๒๕ ราย เป็นเงิน ๑๖๘,๖๙๖ บาท

❖ ❖ ❖

๑. รายละ ๕๐,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอร่าม ศาลิกร (ตู้จินดา)

๒. รายละ ๒๐,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอุบล เหรียญสุวรรณ

๓. รายละ ๑๐,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณสุมณฑา กระจาดทอง

๔. รายละ ๔,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณจุไร เหรียญสุวรรณ

๕. รายละ ๓,๐๐๐ บาท ๓ ราย

คุณสุมณฑา กระจาดทอง

คุณสมสวัสดิ์ กลิ่นสุวรรณ

คุณกัญญารัตน์ เสริมศรี

๖. รายละ ๒,๐๐๐ บาท ๕ ราย

คุณอบ ช่วยประเสริฐ

คุณสมจิต เหลืองอร่าม

คุณกาญจนา บุญจิตราดุลย์

คุณชิต วิทรมานันท์

คุณสุวณีย์ วีระกันต์

๗. รายละ ๑,๕๐๐ บาท ๕ ราย

คุณอัญชัน สุวรรณ

คุณโชค นาคปลั่ง

คุณไพศาล-คุณเล็ก จุ๊สมุทร

คุณพัชรินทร์ นะลิตา

คุณปรีชา นันทสมบูรณ์

๘. รายละ ๑,๒๐๐ บาท ๓ ราย

คุณแถม วิติเผ่า

คุณอุบล เหรียญสุวรรณ

คุณเพ็ญประภา นนทลี

๙. รายละ ๑,๐๐๐ บาท ๑๘ ราย

พ.ท.สุรินทร์-คุณมณฑา-คุณพัฒนศิริ-คุณพิสมัย-

คุณไชยยง บุญเรืองสวัสดิ์

คุณนิภา ศรีสุพรวนิช

คุณบุญชู โรจน์หิรัญสกุล

น.พ.มานิตย์ เหรียญสุวรรณ

คุณประยูร รุ่งขจรกลิ่น

พ.ต.อ.ชิต-คุณอนงค์ รัตนพล

คุณละม่อม ชุ่มชื่น

คุณนฤมล ด่านสวัสดิ์

คุณสามารถ ด่านสวัสดิ์

คุณบุญถึง สุรเดช

คุณสมมติ-คุณสมพร ปัทมชาตะ

คุณเกษม อรุณรัตน์

คุณอำนาจ ลีพันธุ์พงษ์

ม.ร.ว.อุรวสี มานะวิท

ร.อ.สนั่น-คุณสมจินตนา พูลเพิ่มทรัพย์

คุณรักถิ่น สังขดิถี

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

๑๐. รายละ ๘๐๐ บาท ๓ ราย

คุณพูลศรี ไชยโยศิลป์

คุณสุวีร์ เกิดศิลป์

คุณสมภพ แสงสุข

๑๑. รายละ ๗๐๐ บาท ๒ ราย

คุณรัตนา หัมภานนท์

คุณปราณี กุลสุขรังสรรค์

๑๒. รายละ ๖๐๐ บาท ๑ ราย

คุณธงชัย-คุณอรุณี โชติบุตร

๑๓. รายละ ๕๐๐ บาท ๒๔ ราย

คุณฐิติวรรณ จุลเสนีย์

คุณธนาภรณ์ ชัยสถาผล

คุณประภัสสรา วรชาติ

คุณประมูล-คุณผานิต วิเชียรสินธุ์

คุณพูลศรี ไชยโยศิลป์

ม.ร.ว.อุรวสี มานะวิท

คุณชนิทร รัตนพล

พ.ญ.ทวีบุญ พรหมปัทมะ

คุณธงชัย-คุณลำดวน-คุณพงา อดทน

คุณประวิสสร โหสกุล

คุณดารณี ประภาสโนบล

คุณอบ ช่วยประเสริฐ

คุณจินตนา ม่วงโพธิ์เงิน

คุณสุวณี วีระกันต์

คุณเดือน ปั่นแก้วประเสริฐ

ครอบครัวทัณฑลีลา

คุณพัฒนา วงศ์วิเชียร

คุณจันทร์ฟอง กาญจนวัลย์

คุณมนทิพย์ นิลประพันธ์

คุณมงคล ประคองทรัพย์

คุณอุษา พงศ์พฤกษา

คุณปราโมช น้อยวัฒน์

คุณวัลฎา อิ่มอมรพงศ์

คุณวิบูลย์-คุณบรรเจิด ทิมกร

๑๔. รายละ ๔๐๐ บาท ๓ ราย

คุณวลัย ตันติรารักษ์

คุณดารณี ประภาสะโนบล

คุณถิติรา มานะวิท

๑๕. รายละ ๓๐๐ บาท ๑๑ ราย

คุณสุริยันต์ รัตนโยธา

คุณวีระ-คุณนงเยาว์ วิโรจน์พันธ์

คุณสมปอง หลเมฆ

พ.อ.(พิเศษ) เชาน์ ธรมธัช

คุณเสงี่ยม-คุณรัชนี จรุงจิตต์

คุณสุวัฒน์-คุณบุปผา ภรยานนทชัย

คุณผุสสดี ฉันทาวิวัฒน์

คุณประสิทธิ์ กุลสุขรังสรรค์

คุณยอด เกตุสุวรรณ

คุณอุบล ศิริชุมแสง

คุณโกวิท เกตุโกวิท

๒๓. รายละ ๒๒๐ บาท ๑ ราย

คุณบุศรา ศรีเพ็ญ

๑๗. รายละ ๑๒๐ บาท ๑ ราย

คุณสุพร โชติพนัง

๑๘. รายละ ๑๐๐ บาท ๓๙ ราย

คุณประไพ คุณอ้วน

คุณสุนทร-คุณผิน รุ่งเรืองศรี

คุณมัลลิกา จงวิลักษณ์

คุณขจรจิตร์ ส่งไพศาล

คุณสุภัทร สุวรรณมาลิก

คุณสถาพร อาณัติวงศ์

คุณศิริทิพย์ จันทละมา

คุณอนันต์ เทพวนิช

คุณบุญชื่น พรสัจจา

คุณอรรถชัย สัตจเขต

คุณนวลทิพย์ ด่านเครือ

คุณบังอร ศรีวรรธนะ

คุณสมจิตร ขวัญเมือง

คุณซ่อนกลิ่น

คุณจุลเทพ ศุภทวีวุฒิ

คุณยอดศรี พุฒเสวก

คุณเสาวนิจ กมลวงศ์โชติ

พระณัฐชัย กิติติชโย

คุณวราภรณ์ ธารีลาภ

คุณชีวา เสาวภาพ

คุณสุชาดา-คุณภัทวรรณ พงโสธร

คุณกัลยา ทำนุพรพันธ์

คุณอังคณา ศรีขจร

คุณมณี พันธุวงศ์

คุณอัมพร-คุณอาคม-คุณอาวุธ-คุณอำนาจ-คุณอ้วน-

ด.ญ.อัญชิสา

คุณดวงใจ-คุณนันทพร เหรียญไพโรจน์

คุณแต๋ว โตเที่ยงธรรม

คุณกันตนา บริสุทธิ์กิจ และครอบครัว

คุณพรรณี สายทอง

คุณจันทกานต์ มณีสุต

คุณวารินทร์ มิตินันทวงศ์

คุณมีศิริ สีมันตร

จ.ส.อ.สมศักดิ์ อ่วมบุญ

พ.จ.อ.(หญิง) สุวรักษ์ อ้วนแก้ว

คุณศิริเพ็ญ เพ็ชญไพศิษฐ์

คุณพิสมัย ภาษีผล

คุณเล็ก-คุณไพศาล จุ๊สมุทร

คุณง้วน แซ่ลิ้ม-คุณเง็กจู แซ่โซว

๑๙. รายละ ๕๐ บาท ๓ ราย

คุณประภัสสร

คุณดวงใจ-คุณนันทพร เหรียญไพโรจน์

คุณจิรวัชร์ สิริวัฒน์ธนกุล

๒๐. รายละ ๒๐ บาท ๑ ราย

คุณยุวดี

๒๑. รายละ ๑๖ บาท ๑ ราย

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

๒๒. รายละ ๑๐ บาท ๑ ราย

คุณมุคครินทร์ รุ่งเรืองศรี

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

เพื่อทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการสร้างปัญญาให้พุทธศาสนิกชน ด้วยคันถธุระ และ วิปัสสนาธุระ

คณะกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑล สาย ๕
ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์ ๔๒๐๘๐๒๔, ๘๘๙๔๔๑๗

ปัญญาสาร ❖ ฉบับที่ [illegible] ❖

